

ПАТЛАТЮК АНАСТАСІЯ ЮРІЇВНА

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОДИДАКТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ
АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

035 ФІЛОЛОГІЯ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1 Теоретичні аспекти дослідження англійської та української лінгводидактичної термінології та її особливості формування.....	7
1.1 Терміни та їх особливості. Формування української термінології.....	7
1.2 Лінгводидактична термінологія та її структура. Тематичні групи термінів.....	16
1.3 Особливості формування лінгводидактичної термінології.....	23
1.4 Проблеми адекватності перекладу лінгводидактичних термінів.....	29
Висновки до розділу 1	34
РОЗДІЛ 2 Особливості формування лінгводидактичної термінології англійської та української мов на сучасному етапі	37
2.1 Шляхи утворення англійської лінгводидактичної термінології.....	37
2.2 Шляхи утворення української лінгводидактичної термінології.....	51
Висновки до другого розділу.....	62
ВИСНОВКИ	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67

ВСТУП

Актуальність дослідження полягає в особливостях лінгводидактичної термінології, у тому, що вона є малодослідженою, а її процес формування й досі триває. Методика викладання мов постійно розвивається, постійно виникають нові терміни в цій галузі. Через це зацікавленість науковців до лінгводидактичної термінології зростає.

Темп збагачення загальнонаукової та лінгводидактичної термінології збільшується. З одного боку, це є свідченням активного оновлення теоретичного вчення про знання та практичну освітню діяльність, виникнення нових ідей та тенденцій в навчанні іноземних мов. Однак, з іншого боку, це створює певні труднощі, тому необхідно знати як лінгводидактичні терміни з'явилися та сформувалися.

Об'єкт дослідження – англійські та українські терміни з лінгводидактики.

Предмет дослідження – структура та тематичні групи англійських та українських лінгводидактичних термінів.

Мета дослідження – визначити структуру та особливості формування лінгводидактичної термінології англійської та української мов.

Для досягнення основної мети нашого дослідження необхідно вирішити наступні **завдання**:

1. ознайомитися з теоретичною базою дослідження проблеми структури та походження загальнонаукових та лінгводидактичних термінів;
2. визначити особливості структури лінгводидактичних термінів англійської та української мов;
3. описати специфіку формування лінгводидактичних термінів англійської та української мов.

Під час дослідження були використані наступні **методи**: зіставний, описовий, які застосовувалися при визначенні структури та особливостей формування лінгводидактичних термінів англійської та української мов.

Матеріалом роботи є лінгводидактичні терміни представлені в глосаріях та словниках з лінгводидактики англійської та української мов, а також терміни із наукових статей з лінгводидактики.

Наукова новизна і теоретична значимість роботи полягає в тому, що в роботі здійснено спробу охарактеризувати лінгводидактичні терміни в англійській та українській мовах, визначити особливості їх формування.

Практична значимість роботи обумовлена тим, що матеріал даного дослідження може бути використаний в подальшому дослідженні термінології в галузі лінгводидактики.

Результати даної дипломної роботи викладені в публікації «Особливості формування лінгводидактичної термінології англійської та української мов на сучасному етапі»[40, 37-38].

Робота складається зі вступу, теоретичного розділу та трьох його підрозділів, аналітичного розділу та двох його підрозділів, висновків до розділів, загальних висновків та списку використаної літератури, що налічує 64 джерел.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІНГВОДИДАКТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ

1.1 Терміни та їх особливості. Формування термінології

Термін є результатом когнітивної діяльності людини, одним із компонентів соціальної пам'яті, важливим чинником фахового спілкування. Термінологічні проблеми не знаходяться в межах одного суспільства, а набувають інтернаціонального значення. Отже, термін – це лінгвістичний феномен. В усіх сучасних мовах він пов'язаний із науковим стилем, а однією з основних його характеристик є системність.

Як це стосується усіх мовних універсалій, важко дати однозначне визначення поняттю «термін». Тому, наведемо лише декілька його дефініцій, які відображатимуть різні точки зору.

Терміни, з точки зору А. Алексєєва, це слова чи словосполучення, які означають поняття спеціальної сфери знань чи діяльності людини. Терміни утворюють термінологічні системи, які входять в загальну лексичну систему мови. Вони характеризуються системністю, тенденцією до моносемічності в рамках своєї терміносистеми, вони нейтральні у вузькому значенні цього слова, тобто позбавлені будь-якої стилістичної конотації [1, 223].

На думку О. Реформатського термін – це «спеціальне слово, обмежене своїм особливим призначенням та статусом; слово, що тяжіє до однозначності, чіткості та розумності при вираженні понять та називанні речей» [44, 115]. Термін має стояти осторонь стилістики [44, 122].

Терміни існують не просто в мовах, а в складі певної термінології. Слово може бути багатозначним в загальному мовленні, але якщо воно

отримує певне термінологічне значення, то воно отримує однозначність. Термін не потребує контексту оскільки він: 1) складова певної термінології, що і є контекстом; 2) термін можна використовувати ізольовано; 3) повинен бути однозначним в рамках певної термінології [44, 115]. Але один й той самий термін може мати різні значення в різній термінології. Наприклад, реакція – в хімії, фізіології, політиці.

Отже, термінологія – це сукупність термінів певної галузі виробництва, діяльності, знань, яка створює особливий сектор лексики, більш доступний для свідомого регулювання та впорядкування [44, 116].

Б. Головін дає наступне визначення терміна – це «найбільш інформативна одиниця конкретного знака, точний носій інформації про наукове поняття» [12, 112]. Серед основних характеристик дослідник визначає системність та об'єктивність, а серед основних функцій терміна – номінативну (що влучно називає поняття) та дефінітивну (що дає йому пояснення).

Щодо функцій терміна, то науковці виділяють три основні його функції:

- 1) номінативна (І. Квитко, В. Лейчик, Б. Головін та ін.);
- 2) дефінітивна, тобто наявність у терміна чіткої та точної дефініції (В. Виноградов, Н. Котелова, В. Табанакова та ін.);
- 3) номінативна та дефінітивна (К. Левковська, В. Дубічинський та ін.).

В. Виноградов стверджує, що «слово виконує номінативну або дефінітивну функції, тобто або є засобом чіткого позначення, і тоді воно – простий знак, або засобом логічного визначення, тоді воно – науковий термін» [8, 12-13]. Ю. Караулов стверджує, що «термін називає, позначає та відображає поняття, з чого випливає, що терміну приписуються номінативна, сигнітивна, експресивна та інші функції» [21, 136].

Також, існує думка, що природа терміна є знаковою, а сам термін позбавлений лексичного значення. Його семантика в порівнянні зі значенням слова видається менш змістовною, тому термін, що є повноправним членом структури мови, словом не є. Таким чином, термін слід розглядати поза лексичною системою мови, а вивчення його являє собою задачу не тільки з лексикології, а й семіотики.

Б. Городецький, аналізуючи термін як семантичний та семіотичний феномен, указує на те, що конкретних та жорстких меж між терміносистемами не існує, а тому розглядати об'єктивність, системність та унормованість як основні ознаки термінів варто лише в співвідношенні мовних та позамовних чинників розвитку лексичних одиниць в системі мови [14, 12].

В. Лейчик стверджує, що термін – це «мовний знак, який означає спеціальне поняття в конкретній системі понять» [29,22] та розглядає його як семіотичну одиницю мови, виключаючи будь-які стилістичні функції терміна, мотивуючи це відшліфованістю, унормованістю, моносемічністю та системністю терміна.

Але щодо системності як однієї з основних ознак терміна у мовознавстві існують різні погляди. Учені І. Ковалик та В. Даниленко вважають, що системність є класифікаційною сутністю терміна, в той час, як Л. Канделаки та Л. Лагутіна вважають, що терміну властива словотвірна системність, а О. Реформатський та Т. Панько розглядають подвійну системність термінологічної одиниці: як елемента терміносистеми і як елемента мовної системи.

Ф. Нікітіна вважає, що термін – це «основна одиниця термінологічної системи й цим визначається його структура, а також специфічність характеристик, які відрізняють цю системну одиницю від усіх інших» [37, 24].

Підкреслюючи основні вищезазначені підходи, можна сказати, що представники московської, київської та львівської термінологічних шкіл розглядають термін як семіотичне поняття, знак, як універсалію інтелектуальної діяльності людства, що входить до складу мови як її системи та є її основною одиницею. Термін як системна одиниця розвивається під впливом як інтралінгвальних, так і екстралінгвальних факторів. Хоча, у порівнянні з іншими групами лексики, позамовні фактори набувають особливого значення при формуванні та подальшому функціонуванні термінів [18, 10].

Також можна виділити наступні властивості терміна:

- 1) однозначність,
- 2) точність семантичних меж,
- 3) стилістична нейтральність,
- 4) чітке тлумачення,
- 5) співвідношення з поняттями певної галузі знань,
- 6) системність,
- 7) відсутність зв'язку з контекстом,
- 8) відсутність синонімів (у межах певної терміносистеми).

В сучасному світі термінологія складає значний лексико-фразеологічний шар наукової мови, який використовується в професійній діяльності людини. А сукупність термінів конкретної галузі називають терміносистемами, або термінологічними системами.

Системність термінології зумовлена двома типами зв'язків, які надають сукупності термінів системного характеру:

1. Логічними (якщо між поняттями певної галузі науки існують системні логічні зв'язки, то терміни, які називають ці поняття, також мають бути системно пов'язаними);

2. Мовними (хоча терміни позначають наукові поняття, вони залишаються одиницями природної людської мови, а відповідно їм

властиві всі ті зв'язки, які характерні для загальноновживаних слів – синонімічні, антонімічні, словотвірні, полісемічні, граматичні тощо) [54, 513-514].

Терміни входять до загальної лексичної системи мови. Вони є свідченням взаємопроникнення термінологічної і нетермінологічної лексики, віддзеркалюючи процеси термінологізації та детермінологізації.

Процес термінологізації – це перехід загальноновживаного слова літературної мови в терміни. Даний процес проходить двома шляхами:

- 1) надання загальноновживаному слову строгого та чіткого визначення – дефініції;
- 2) при створенні терміна використовується подібність одного предмета чи явища до іншого (запозичення слів із літературної мови) [41, 2].

Процес детермінологізації – це переосмислення термінів, коли термін втрачає строгу концептуальність, системність, однозначність, відбувається опрощення поняття, що містилося в ньому, термін пристосовується до розуміння у повсякденній мові. Такі слова потребують не дефініції, а тлумачення, подібно до слів загальноновживаної лексики [41, 3].

Одним із найважливіших способів утворення термінів є запозичення з іноземних мов, оскільки цей шлях забезпечує однозначність і визначеність цих слів, а також відповідає сучасній тенденції щодо міжнародної стандартизації термінології. Якщо «слово рідної мови повинне ще стати терміном», то іншомовне слово – «готовий термін; воно є знаком більше, ніж слово рідної мови» [25, 89]. Особливу роль в науковій термінології мають слова, побудовані на базі греко-латинських елементів.

Початок термінознавства пов'язаний з іменами австрійського вченого О. Нубасова і російського термінознавця Д. Лотте, роботи яких вперше були опубліковані в 1930 році.

В історії української термінології можна виділити шість періодів:

1. Період стихійного нагромадження термінологічної лексики (IX – перша половина XIX століття).
2. Період другої половини XIX століття – початку XX століття. Діяльність наукового товариства імені Тараса Шевченка.
3. Період утворення товариств у Східній Україні.
4. Період діяльності Інституту української наукової мови.
5. Період функціонування української термінології 1932 – 1990 років.
6. Сучасний період розвитку української термінології (90-ті роки XX століття – початок XXI століття). [9, 3-7].

Перший період фіксує сакральну, природничу, суспільно-політичну та астрономічну термінології у літописах, «Ізборники» Святослава, «Поучення дітям» В.Мономаха, «Руська правда» (1282 року), «Фізіолог» тощо. Але важливу роль у поширенні наукових знань в Україні відіграли Острозький культурно-освітній центр, братські школи, що виникали в XVI–XVII ст., Київський культурний освітній центр (Братська школа – з 1615 року, Києво-Могилянська колегія – з 1632 року, Києво-Могилянська академія з 1701 року). Уже в XVIII столітті вчений Києво-Могилянської академії Г. Кониський обґрунтував теорію терміна. Такі українські вчені як Т. Панько, І. Кочан, Г. Мацюк вважають, що українська лінгвістика завдячує поширенню назви «термін» саме завдяки Г. Кониському, який створив своєрідну теорію терміна: визначив його подвійну природу та охарактеризував властивості [9, 3].

В той період всю українську науково-виробничу, природничу, мистецьку термінологію було представлено в загальномовних словниках:

«Лексикон словенороський» П. Беринди (1627 р.), «Лексис» Л. Зизанія (1569 р.), «Лексикон латинський» Є. Славинецького (1650 р.) та «Лексикон словено-латинський» Є. Славинецького та А. Корецького-Сатановського (XVII століття), «Синоніма славноросская» (XVII століття).

Другий етап формування української термінології характеризується часописом П. Куліша «Основа» (1861-1862 роки), в якому йдеться про потребу інтелектуалізації української мови через вироблення наукових стилів і формування національних терміносистем різних галузей знань і культури.

В історії української культури та її мови важливе значення мав часопис «Громада» (1878-1882 роки), в якому друкували свої праці М. Драгоманов, М. Грушевський та інші. Саме у працях М. Драгоманова можна спостерігати спробу замінити іншомовні терміни українськими еквівалентами [9, 5].

В формуванні та розвитку української термінології важливим етапом є заснування у Львові Наукового товариства імені Тараса Шевченка, оскільки воно стає першим українським науковим центром на зразок європейських академій. Товариство видало 155 томів «Записок НТШ», в яких концентрувалася термінологічна праця провідних вчених кінця XIX – початку XX століття Наддніпрянської України (В. Левицький, А. Кримський, Б. Грінченко, О. Кониський та інші) та Наддністрянської України (І. Верхратський, М. Пачовський, О. Огоновський та інші). Термінологи Наукового товариства мали різні погляди на розвиток української термінології, через це виокремились такі дві групи науковців:

1. Прихильники термінотворення в дусі народної мови, на її основі й за її законами. До цієї групи належать такі вчені як В. Левицький, І. Верхратський та інші;

2. Прихильники запровадження в українську мову інтернаціональної термінології. До цієї групи належать І. Горбачевський, С. Рудницький, А. Семенцов та інші.

Завдяки українським вченим Наукового товариства було вироблено положення термінологічної теорії, засновано одностайну термінологію і номенклатуру [9, 7].

Третій етап пов'язаний із активним опрацюванням та утворенням української термінології. Впродовж 1918-1919 років у Східній Україні було надруковано понад 20 термінологічних словників. З метою координації термінотворчої діяльності в 1918 році було створено Термінологічну комісію при Українському науковому товаристві, а при Українській академії наук засновано Правописно-термінологічну комісію. У 1921 році названі комісії було об'єднано та створено Інститут української наукової мови Академії наук [9, 8].

З моменту створення Інституту української наукової мови (ІУНМ) почався наступний етап формування української термінології. В 1928 році було видано «Інструкцію для укладання словників в ІУНМ» та інші праці, в яких було сформульовано основні засади творення української термінології, серед яких:

- термінологія повинна бути народною;
- у разі відсутності готового терміна в народній мові треба створити його з власно мовних морфем;
- лише у разі непридатності новоствореного терміна запозичувати наукову назву з мови-джерела;
- термін має бути зрозумілий;
- назва поняття має бути точна й однозначна;
- термін повинен бути придатний для творення похідних термінів;
- термін має бути доброзвучний і економний [9, 9-10].

П'ятий етап припав на час переслідування українських мовознавців, хоча формально українську мову не забороняли, а навпаки, говорили про її розквіт, та насправді її розвиток коригували в потрібному напрямі. Тому, українська термінологія втрачає свою автентичність через заборону певних слів, синтаксичних конструкцій, граматичних форм, правописних правил тощо. Згодом, значну частину українських термінів було замінено російськими відповідниками. Через це термінологічна діяльність припиняється на чверть століття.

Її поновлення припадає на другу половину 50-х років. В 1957 році було створено Словникову комісію АН УРСР, під редакцією якої видано 16 російсько-українських словників з найважливіших галузей знань [9, 12].

Останній, шостий етап, характеризується зацікавленістю до термінознавства. Сучасні українські термінологи опрацьовують детальніше теорію термінології як підсистеми літературної мови, теорію терміна як мовного знака, формулюють вимоги, які слід ставити до окремого терміна та до «ідеальної» термінології. Щоб визначити основні принципи термінотворення українські термінологи спираються на досвід як і вітчизняних дослідників, так і на досягнення європейської науки (Ш. Баллі, Д. Лотте, О. Реформатського та інших). Також можна спостерігати, що з 1990-х років було видано більше ніж 100 термінологічних словників різних типів [9, 12-13].

У процесі формування термінознавства можна виділити ряд незалежних напрямків дослідження:

- 1) теоретичне термінознавство;
- 2) прикладне термінознавство;
- 3) загальне термінознавство;
- 4) типологічне термінознавство;
- 5) порівняльне термінознавство;

- 6) семасіологічне термінознавство;
- 7) ономасіологічне термінознавство;
- 8) історичне термінознавство;
- 9) функціональне термінознавство;
- 10) когнітивне або гносеологічне термінознавство [60].

1.2 Лінгводидактична термінологія та її структура. Тематичні групи термінів

Методика навчання мови – це наука, що досліджує і визначає зміст, форми організації, технологію застосування методів, прийомів і засобів навчання цього предмета у різних закладах освіти [61, 26].

Найголовніші завдання методики:

1. Розуміння соціальної ролі мови, її функцій, мовленнєвої діяльності та її компонентів у житті окремої людини і суспільства в цілому.
2. Визначення цілей, специфіки, змісту й обсягу курсу української мови у різних типах навчальних закладів і на різних етапах мовної освіти.
3. Реалізація світоглядної функції мови, вплив на формування національно-мовної особливості.
4. Засвоєння мінімуму мовних і мовленнєвих понять, рівнів і закономірностей функціонування мови.
5. Вивчення й опис найбільш раціональних, оптимальних та ефективних методів, прийомів і засобів навчання залежно від змісту

матеріалу, індивідуальних особливостей учнів, рівня їх мовної і мовленнєвої компетенції.

6. Забезпечення належного рівня культури мовлення учнів, розвитку комунікативних умінь і навичок [61, 27] .

Однією із методик навчання мови є загальна методика – методика мови, або ж лінгводидактика. Термін «лінгводидактика» було введено в 1970-х роках російським вченим М. Шанським на означення теоретичних основ методики, в яких розглядають загальні закономірності навчання мови.

Лінгводидактика – це функціональна частина методики, що досліджує закономірності засвоєння мови, розв’язує питання змісту курсу на основі лінгвістичних досліджень, вивчає труднощі засвоєння матеріалу та їх причини, визначає принципи і методи навчання, шляхи і засоби формування комунікативної компетенції [61, 27].

Щодо лінгводидактичної термінології, то вона усе більше привертає увагу як методистів, так і мовознавців. Не зважаючи на те, що українська термінологія формувалася століттями, лінгводидактична термінологія є відносно молодою. Перша спроба узагальнити та ідентифікувати терміни була здійснена М. Львовим.

Важливий етап формування лінгводидактичної лексики припав на ХХ століття. Свій внесок в розвиток даної термінології зробили наступні науковці: Б. Грінченко, П. Дячан, О. Огоновський, Г. Шерстюк, Ф. Буслаєв, К. Ушинський, І. Огієнко та інші. Останній у своїй праці «Коротка українська граматики для школи» створюючи термінологію, скористався лексикою західноукраїнський граматик. Значний внесок у розвиток української лінгводидактики зробив І. Огієнко. Він визначив принципи навчання в школі, обґрунтував дотримання вчителями міжпредметних зв’язків і одним із перших вживає терміни: міжпредметні зв’язки, диференціація навчання, розвиток мислення, аналіз, синтез,

узагальнення, порівняння тощо. У період з 1940-1950 років лінгводидактична термінологічна лексика найповніше представлена в працях С. Чавдарова, І. Масальського, І. Чередниченка. В цих працях вперше вживають такі терміни як: самодиктант, вимоги до уроку мови, допоміжний матеріал, диктант-переклад, календарне, тематичне, календарно-тематичне планування та інші.

У 1960-1980-ті роки лінгводидактика продовжує розвиватися: розробляється теорія розвитку мовлення, досліджуються питання паралельного викладання російської та української мов, формування граматичних понять, проводиться робота над підвищенням орфографічної й пунктуаційної грамотності учнів. У працях О. Біляєва, А. Гамалія, Д. Кравчука, І. Олійника, М. Пентилюк, І. Синиці, М. Стельмаховича розробляються питання розвитку усного й писемного мовлення учнів, види роботи з розвитку мовлення, визначаються психологічні чинники формування мовленнєвих умінь, шляхи формування стилістичних умінь і навичок учнів; у вжиток входять терміни: текстотворчі уміння і навички учня, вибіркового переказу, докладного переказу, переказ-переклад, творчий диктант, типи мовлення, активний словник учня, вибіркового переказу, докладного переказу, лінгвістичний аналіз тексту, стислий переказ, класифікація творів, твори-мініатюри тощо. За цей період було значно удосконалено термінологічну лексику, методів і засобів навчання, роботу із стилістики. З тих пір методика викладання мов та її термінологія значно розвивалась. А кінець ХХ – початок ХХІ століття став плідним завдяки реформі шкільної освіти, інноваційним процесам, що спричинили появу нових лінгводидактичних понять і термінів. Методична теорія збагачується ідеями вдосконалення змісту й методів навчання, прийомів і форм роботи, видів вправ, переказів, диктантів тощо. З'являються сучасні лексикографічні праці з лінгводидактики, в яких було зроблено чималий

внесок у розвиток, систематизацію й упорядкування лінгводидактичної термінології, тлумачення багатьох нових термінів [25, 6-7].

У коло професійної лексики вчителя мов входять загальнонаукові й спеціальні терміни, офіційно-ділова лексика та загальноповсякденні мовні одиниці, що застосовуються зі спеціальним, фаховим значенням (професіоналізми).

Як вже було зазначено, лінгводидактика, як і будь-яка наука, має свою термінологічну лексику, що фіксується в лексикографічних працях, нормативних документах, навчально-методичній літературі і періодичних виданнях. Лінгводидактичні терміни – це специфічні лексичні одиниці історично сформованої терміносистеми, що виражають поняття лінгводидактики та їх місце серед інших понять, позначаються словом або словосполученням, служать для спілкування людей у галузі лінгводидактики, належать до словникового складу мови й підпорядковуються законам її розвитку [6, 3].

В основу структури лінгводидактичних термінів покладено семантичний принцип, принцип історизму, джерелознавства, системності, словотвірний та функціональності. Принцип історизму забезпечив відображення традиційно закріплених у лінгводидактиці термінів та нових, спричинених сучасними процесами в системі мовної освіти. Джерелознавство сприяло встановленню походження лінгводидактичного терміна, ступеня зв'язків його із системою понять суміжних із методикою наук. Водночас цей принцип дозволив визначити той новий зміст, що вкладається в лінгводидактичне поняття й відрізняє його від відповідного педагогічного, психологічного та ін. Принцип системності дав змогу представити лінгводидактичні терміни як сукупність, що входить до системи лінгводидактичних понять, виявити внутрішньо-предметні зв'язки між поняттями лінгводидактики, розкрити не тільки родові, а й видові лінгводидактичні поняття тощо. Семантичний принцип сприяв

урахуванню змісту лінгводидактичних понять. Принцип функціональності визначив важливість і значення лінгводидактичних понять і термінів, їх застосування учителями-практиками. Словотвірний принцип дозволив виявити найпродуктивніший спосіб творення лінгводидактичної термінології [47, 145].

Якщо урахувати перелічені принципи, можна визначити наступні критерії виділення груп термінів в структурі лінгводидактичної термінології:

- 1) за джерелами виникнення;
- 2) за походженням;
- 3) за будовою;
- 4) за ступенем інновації в лінгводидактиці;
- 5) за структуруванням навчального матеріалу [47, 146].

В основу поділу лінгводидактичних термінів на групи за джерелами виникнення покладено класифікацію М. Львова і виділено такі групи:

1. Загальнодидактичні терміни – виражають поняття, спільні для різних галузей дидактики (метод, прийом навчання, *method, technique*). Такі поняття мають власний зміст. Засвоєні методикою педагогічні поняття стають вужчими, поділяючись на види й підвиди.
2. Методично-лінгвістичні терміни (мовні одиниці, слово, речення, *language units, words, sentence*) – запозичені методикою з лінгвістики, а також із суміжних з лінгвістикою наук: психолінгвістики, літературознавства тощо. Їх, в свою чергу, поділяють на: 1) назви об'єктів вивчення, тобто розділів, тем, підтем курсу мови; 2) назви лінгвістичних, текстознавчих та інших понять, явищ, які не вивчають у школі, але вони входять до фахового словника; 3) мовленнєвознавчі (психолінгвістичні)

терміни прийшли до лінгводидактики з комунікативної лінгвістики та психолінгвістики [5, 9].

Не слід робити чітке розмежування між поняттями й термінами перших двох груп, але різниця між ними все ж є: терміни першої групи є загально-дидактичними, тобто стосуються методики викладання будь-якого предмета, відбивають загальні питання дидактики, психології, виховання тощо, а терміни другої групи є специфічними та вживаються тільки в лінгводидактиці.

3. Психологодидактичні терміни – їх застосовують у методиці викладання мови (навичка, вміння, засвоєння вивченого, *habit, skill, learning process*).
4. Етнолінгводидактичні терміни – зумовлений вплив народної педагогіки на лінгводидактику.
5. Власне лінгводидактичні поняття й терміни – їх більшість та й виникали вони поступово, паралельно з розвитком методики (граматична навичка, мовні навички, *grammar skill, speaking skills*). Деякі виникли історично в процесі розвитку методичної практики, деякі запозичені з журналістики, інші взято з лінгвістичних теорій. Отже, це ті терміни, що є назвами специфічних методів і прийомів, характерних тільки для вивчення мов, назви засобів навчання мови, помилок і недоліків учнів, поняття з історії методики викладання іноземних мов [5, 9].

Усі лінгводидактичні терміни утворюються шляхом семантичного звуження чи розширення старого, загальноновживаного слова, афіксації, синтаксичного сполучення двох або більше слів, запозичення. Тобто, за походженням слід поділяти терміни на такі групи:

– терміни, які перейшли до наукової лексики із загальнонародної мови, наприклад, помилка. Тобто терміни, які утворилися переосмисленням, термінологізацією звичайних побутових

слів, звужуванням лексичного значення побутового слова до конкретного наукового поняття, його конкретизацією, втратою багатозначності, здатністю мати синоніми й антоніми в межах терміносистеми. Часто при цьому значення терміна вмотивовується значенням відповідного загальноживаного слова [31, 103];

- терміни, утворені на основі автохтонних лексем з використанням наявних у них словотвірних моделей та іншомовних компонентів;

- терміни іншомовного походження, які утворилися шляхом запозичення та калькування;

- значну частину термінів іншомовного походження становлять інтернаціоналізми [48, 682].

За будовою лінгводидактичні терміни діляться на терміни-слова і терміни-словосполучення. Найбільш поширені в лінгводидактичній термінології є стійкі термінологічні словосполучення із представленою системою родо-видових відношень понять. Більшість новацій цих лінгводидактичних термінів є словосполученнями, що зумовлено складністю методичних понять, прагненням фахівців із лінгводидактики якомога точніше передати їхню сутність, конкретизувати, показати класифікаційну відмінність [47, 148].

На думку М. Москаленка, серед термінів-словосполучень є кілька різновидів:

- 1) у деяких із них обидва елементи мають тільки термінологічне значення;
- 2) в інших – лише один з елементів, означуване слово, має термінологічне значення;
- 3) є терміни-словосполучення, означуване слово в яких не має спеціального значення, а терміном є тільки означення [53, 150].

Більшість термінів-словосполучень належать до третього типу. У них означуване слово є або загальноживаним, або словом-терміном суміжної науки (педагогіки, психології тощо).

За часом виникнення та ступенем новизни терміни поділяємо на традиційні та новаційні. Методика викладання мов – наука не нова. Багато понять і термінів є усталеними та не викликають сумнівів чи розбіжностей у своєму тлумаченні. Але методика викладання мов постійно розвивається, що призводить до утворення нової термінології. Вона фіксується в шкільних програмах, підручниках, державних законах про освіту, концепціях і стандартах, навально-методичній літературі, лінгводидактичних словниках тощо. Але у розумінні цих термінів між методистами подекуди існують розбіжності. Наприклад, сьогодні нетрадиційні методи викладання називають активні, інтерактивні, імітаційні, нетрадиційні, продуктивні, хоча всі вони є назвою одного поняття [47, 148].

Також лінгводидактичні терміни можна поділити на групи залежно від змісту навчального матеріалу і структурування шкільного курсу мови на загальнолінгводидактичні і специфічні, що вживаються у процесі реалізації окремих змістових ліній. Специфічні терміни, в свою чергу, поділяються на мовленнєвознавчі, мовні (лінгвістичні), соціокультурні й стратегічні [47, 149].

1.3 Особливості формування лінгводидактичної термінології

Сам термін «лінгводидактика» є відсутнім в англійській термінології, однак він представлений наступними термінами: language acquisition theory and learning; methodology; (second) language pedagogy; second/foreign language teaching; applied linguistics; educational linguistics; pedagogical grammar. Слід відмітити, що термін applied linguistics описує

професійну сферу, головна задача якої є інтерпретація даних лінгвістики з метою застосування цих даних у викладанні іноземних мов.

Англомовну методичну термінологію було відображено в словнику з методики викладання мов Д. Річардса та Д. Платта та в книзі Г. Стерна «Основні поняття методики викладання англійської мови», в матеріалах семінарів з методики викладання мов Ради Європи, в яких відображені погляди англійських та американських спеціалістів на методичні поняття, а також в працях таких вчених як Д. Аткинсон, Дж. Бротон, К. Брамфіт та інших.

Однак, в англомовній лінгводидактиці немає системного підходу до класифікації термінів. На думку Д. Лебедева, зарубіжні спеціалісти та методисти створюють нові терміноодиниці чи формулювання для більш чіткого опису вже існуючих понять. Це пояснюється різним контекстом вивчення іноземних мов: вивчення другої/нерідної мови (*second language*) чи іноземної мови (*foreign language*), навчання дітей чи дорослих, індивідуальне навчання чи групове; навчання, де викладач не є носієм мови тощо. Отже, такий підхід може призвести до збільшення кількості (синонімічних) термінів і, відповідно, до перевантаження термінологічного корпусу [32, 60].

Основні умови для становлення та розвитку англомовної термінології в галузі викладання іноземних мов наступні:

1. формування нових інформаційних та комунікаційних структур, їхнє насичення дослідною проблематикою, інноваційними ідеями та концепціями;
2. множинність та різноманітність існуючих культурно-детермінованих знань;
3. інфраструктурне уявлення знань у вигляді ряду понять та комунікацій, які закріплені в упорядкованих термінах та лексикографічних інформаційно-педагогічних ресурсах;

4. залежність процесів становлення та розвитку засобів вираження понять світової педагогічної науки і практики освіти від її розвитку, постійно мінливої педагогічної картини світу;

5. складений образ міжнародної педагогічної термінології як одного з проявів «узагальненого простору» педагогічної термінології, в зв'язку з чим, вона являє собою систему, яка відобразатиме весь спектр відносин і зв'язків, які складаються в процесі міжкультурної та міжнаукової взаємодії між існуючими термінами;

6. можливості використання узагальненого простору міжнародної педагогічної термінології в якості універсальної бази для виявлення подібностей та відмінностей термінологічних систем;

7. інтеграційні тенденції розвитку міжнародної педагогічної термінології, які проявляються в між наукових та міжкультурних комунікаціях;

8. органічне «вбудовування» процесів професійної міжкультурної комунікації в складну науково-дослідницьку та освітнє інформаційно-комунікаційне середовище;

9. інтенсивність сучасного інформаційного та комунікаційного розвитку, вдосконалення характеру та ефективності наукових досліджень за рахунок розвитку технологій, що забезпечують передачу знань, культурного досвіду (дискурсів);

10. розвивається міжкультурний та між науковий діалог, прагнення науково-педагогічної спільноти до подальшого розвитку культури та освіти, культури та педагогічної науки, які володіють міжнародною педагогічною термінологією [27, 298].

Освіта є складним об'єктом у плані досягнення змістової і мовної відповідальності, тому що поряд з великою подібністю тут мають місце численні історично обумовлені відмінності у системах освіти. Поняття «освіта» бере початок від давньогрецької пандейї (VI-V ст. до н.е.).

Колискою європейських систем виховання стала давньогрецька філософія. Термінологія сфери освіти виникає з того часу, коли науково-педагогічні знання виокремились із загальнофілософських знань. З урахуванням соціокультурних реалій другої половини ХХ століття світова педагогічна думка розробляє нову освітню стратегію, що відповідним чином відбивається в англійській термінології сфери освіти.

У 80-х роках ХХ століття популярною стала концепція глобальної освіти (*globalisation of education*). Її суть – підготовка молоді до корисної та ефективної діяльності в суспільстві та світі, що постійно змінюється, розуміння та відчуття особистості як невід’ємної частини єдиного і взаємозалежного світу. Гуманістична парадигма освіти (*humanity of education*) висуває на перший план поняття “людиноцентричність”. У 60-ті роки домінуюче положення в педагогічній теорії посідає когнітивізм і критичне мислення, спрямоване на розвиток пізнавально-ціннісної орієнтації особистості (*cognitive-development value education*); важливою проблемою когнітивного напрямку в освіті стає проблема розвитку творчого мислення (*creative thinking*) в процесі навчання. В навчальних закладах Сполучених Штатів, Канади отримали значне поширення також різноманітні навчальні курси з критичного мислення (*critical thinking*). У США в системі всіх ступенів освіти введений курс “критичного перегляду” (*critical viewing*) телепередач з метою збереження індивідуальності учня в дуже насиченому і часом агресивному медіасередовищі.

Динамізм розвитку сучасного суспільства потребує від людини постійного навчання, виникає концепція неперервної освіти (синонім “освіта упродовж життя”) – *lifelong education, continuous learning*, яка була висунута як альтернатива попередній – “освіті на все життя”, а також дистанційна освіта (*distance education*). Важливу роль у розвитку

неперервної освіти відіграють сучасна інформаційна техніка, комп'ютеризація навчання, телекомунікації, відеотехніка. В останні десятиліття в освітніх закладах англomовних країн використовується програмоване навчання (programmed instruction, computer-based instruction), комп'ютерне навчання (computer education), все більше застосовуються телекомунікаційні технології (telecommunication technologies), електронні бібліотеки (e-libraries), електронна пошта (e-mail).

Значну роль у сучасному суспільному житті та освіті, перш за все у США, відіграє різноманітність культур (cultural diversity). Полікультурна освіта (multicultural education) спрямована на підготовку молоді до життя у все більш багатонаціональному і полікультурному середовищі. Поняття multiculturalism тісно пов'язане з поняттям політкоректності (political correctness), з точки зору якої необхідно уникати в мовленні позначень, які відображають у негативному світлі якусь групу людей, виділяючи (дискримінуючи) їх від інших за будь-якою ознакою, чи то за расою, чи фізичною недугою. Наприклад, у Великій Британії слово O-level означало свідоцтво про звичайний рівень знань; його замінено на політкоректне словосполучення GCSE (General Certificate of Secondary Education), де виключено поняття “звичайний рівень”, який позначає “посередність, пересічність” знань.

Множинність педагогічних явищ і процесів обумовлює множинність педагогічних понять. Як і в будь-якій термінологічній системі, в освіті виділяємо базові терміни, які позначають концептуальні поняття. У вітчизняному розумінні це “педагогіка”, “освіта”, “навчання”, “розвиток”. Проте трактування цих понять у вітчизняній науковій парадигмі значно відрізняється від їх трактування в англomовному науковому середовищі. В Англії, США і багатьох інших країнах “педагогіка” трактується не як всеохоплююча сфера знань про формування нових поколінь і людини

взагалі, а як мистецтво викладу і переконування, а відтак і виховання. Education – виховання і освіта – не віддиференційовані один від одного [52, 10].

У процесі дослідження лексикографічних джерел і контекстних вживань англomовних термінів сфери освіти можна виділити наступні тематичні групи, що об'єднують терміни які позначають:

1. окремі галузі педагогічної діяльності;
2. методи педагогічних досліджень;
3. поняття теорії навчання;
4. моделі навчання;
5. форми навчання;
6. методи навчання;
7. діагностування результатів навчання;
8. теорію виховання і управління класом;
9. види навчальних закладів;
10. учасники педагогічної діяльності [52, 11].

У кожній тематичній групі слід виокремити базові терміни і терміни семантично похідні, які перебувають у багатоступеневих ієрархічних зв'язках між собою. Базові терміни є інтегруючими; кожний з них об'єднує у своїй смисловій структурі загальний компонент значення декількох термінів, тобто родове поняття, а диференціюючий термін – видове поняття. Наприклад, у тематичній групі термінів на позначення окремих галузей педагогічної діяльності базовим є інтегруючий термін **education: infant education** – навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку; **education of school** – навчання і виховання дітей шкільного віку; **education of high school** – вища освіта; **vocational education** – професійна освіта – у свою чергу її видовими компонентами є, наприклад, **physical education** – спортивна освіта, **military education** – військова освіта; **adult education (andragogy)** – освіта дорослих; **special**

education (remedial teaching) – навчання дітей з фізичними або психічними вадами. Цей останній може виступати родовим терміном стосовно видових термінів, які диференційовано позначають педагогічну діяльність з корекції фізичних, фізіологічних чи ментальних вад дітей, наприклад, **education of the mentally retarded** – навчання дітей із затримкою розумового розвитку. На межі педагогічної і медичної наук склалася така галузь, як **correctional education** – корекційна педагогіка – застосування педагогічних засобів для відновлювання функцій організму, порушених захворюваннями, наприклад, **speech therapy** – усунення вад мовлення (логопедія).

У даній групі термінів чітко виражені родо-видові відношення; усі перелічені види педагогіки – дошкільна, шкільна, педагогіка вищої школи, професійна, спортивна та інші – виступають як видові по відношенню до родової – загальної педагогіки, тому що все, що можна сказати про рід, властиве й виду, тобто кожна з цих педагогік включає процес навчання, форми, методи, засоби, діагностику і оцінку результатів навчання; має свою історію тощо. Процес диференціації в педагогічній науці продовжується. За останні роки з’явилися такі галузі педагогічної науки, як **philosophical foundations of education** – філософія освіти; **social education** – соціальна педагогіка та інші.

Критерієм відбору термінів для змістової характеристики тематичних груп було їх функціонування у якості номінаторів спеціальних понять у педагогічних текстах. Загальним об’єднуючим семантичним компонентом у значеннях всіх виділених термінів є сема “віднесеність до сфери освіти” [52, 12].

1.4 Проблеми адекватності перекладу лінгводидактичних термінів

Запозичення багатьох програм та методик із зарубіжних (переважно англomовних) методичних систем обумовлює необхідність використання оригінальної спеціалізованої літератури і, відповідно, використання спеціалізованої лексики, що потребує від перекладача здатність не тільки розпізнати термінологічні одиниці в спеціальних текстах мови оригінала, а й адекватно передавати терміни на мову перекладу враховуючи специфіку терміносистеми та норми мови перекладу.

Процес передачі спеціальних лінгводидактичних одиниць при перекладі лінгводидактичних текстів, а також результат цього процесу, може визначати цілісність сприйняття перекладу саме тієї інформаційної картини, яка була закладена автором за допомогою термінологічної інформації та спеціальних понять. У разі якщо адекватність перекладу спеціального лінгводидактичного тексту не вдалося домогтися, термінологічна інформація може бути змінена або, навіть загублена при перекладі, що призведе до спотворення сприйняття початкової інформаційної картини, і, отже, до нерозуміння або свідомо невірною тлумачення змісту даного лінгводидактичного тексту.

Для ефективного перекладу лінгводидактичних термінів перекладач повинен не тільки добре володіти методами та прийомами перекладу, а й знати механізми, що керують процесами термінотворення. Знання основних способів термінотворення дозволяє уникати помилок при визначенні властивостей вихідного терміна й виборі варіантів його перекладу.

На основі визначень Л. Бархударова та Л. Нелюбіна наводиться визначення адекватного перекладу спеціального лінгводидактичного тексту, а саме переклад, при якому досягається максимально формальна та змістовна відповідність тексту оригіналу з максимально повною і точною передачею всієї термінологічної інформації, що міститься в

термінологічних одиницях оригінального тексту без порушення норм мови перекладу [15, 4; 11, 12].

Щоб досягти адекватності перекладу лінгводидактичних текстів слід дотримуватись наступних умов:

- 1) необхідно забезпечити правильний (адекватний) переклад окремо вибраних термінів спеціального тексту;
- 2) кожен перекладений термін слід перевірити з точки зору його співвідношення із лінгводидактичною терміносистемою;
- 3) необхідно враховувати системні відмінності термінів, зумовлені специфікою лексико-граматичних відмінностей систем мови оригіналу і мови перекладу;
- 4) необхідно враховувати семантичні відмінності термінів;
- 5) необхідно враховувати стилістичні відмінності термінів;
- 6) всі перекладені лінгводидактичні терміни в конкретному лінгводидактичному тексті повинні мати лише один варіант перекладу в контексті даного спеціального тексту і не допускати альтернативних варіантів перекладу таких самих термінів та терміносполучень [33, 9].

Неточність або неповноцінність перекладу спеціальної лінгводидактичної лексики може привести не тільки до невірної тлумачення тих чи інших зарубіжних підходів і методик, а й може повністю перевернути зміст спеціального тексту, що, в свою чергу, призведе до нерозуміння та неможливості досягнення мети перекладу.

Найбільш оптимальним способом перекладу служить виявлення в мові перекладу еквівалента для терміна мови оригіналу. Зазвичай терміни-еквіваленти різних мов вже існували в мовах на момент перекладу, тому їх виявляють та знаходять, а не створюють, як це буває із новими термінами-неологізмами. При цьому, такі прийоми, як аналог,

синонімічні заміни та описовий переклад використовуються тільки тоді, коли в мові немає відповідного терміна для перекладу [34, 122].

Використання певної термінологічної одиниці мови перекладу для перекладу конкретної одиниці мови оригіналу визначається встановленням між ними відносин перекладацької еквівалентності. Таким чином, дані термінологічні одиниці утворюють перекладацькі відповідності. Прикладами лінгводидактичних перекладацьких відповідностей можуть служити: *teacher* (вчитель), *skills* (навички), *reading* (читання), *writing* (письмо).

В тому випадку, коли термін-еквівалент в мові перекладу відсутній, створюється новий термін засобами:

- 1) мови перекладу, шляхом додавання існуючому в цій мові слову або фразі нового значення під впливом терміна мови оригіналу;
- 2) утворення нових лексичних одиниць або словосполучень, з кореневих морфем, суфіксів, префіксів та слів мови перекладу, іншими словами елементного перекладу складних за структурою лексичних одиниць мови оригіналу з використанням мовних засобів мови перекладу (калькування): *linguistic competence* – лінгвістична компетенція, *firsthand experience* – досвід «з перших рук», *cognitive process* – пізнавальний процес.
- 3) Шляхом часткового або повного запозичення лексем мови перекладу (запозичення), наприклад: *test* – тест, *vocabulary* – вокабуляр;

У випадку необхідності перекладу складного терміносполучення та при неможливості його перекладу за допомогою вищезазначених способів, застосовується експлікація [34, 215], або описовий переклад, який представляє собою розгорнуте словосполучення, що розкриває значення даного терміносполучення, наприклад: *picture strip story* - вправа на покроковий опис сюжетної картинки; *backward build-up drill* - вправа

на відновлення цілого пропозиції із запропонованих фрагментів. Описові конструкції в якості перекладу термінів застосовуються також і тих випадках, коли інший, більш економічний спосіб перекладу на початковому етапі найменування поняття ще не знайдений.

Одним із ключових питань, пов'язаних із проблематичністю адекватного перекладу лінгводидактичних термінів, є питання про неоднозначність терміна і необхідності уточнення значення терміна при перекладі спеціального тексту за допомогою контексту. Причиною виникнення необхідності взагалі уточнювати значення терміна виступає проблема неоднозначності термінологічних одиниць. На думку деяких дослідників, контекстуальна рухливість значення для терміна абсолютно неприпустима [35, 20].

Однак інші дослідники (Н. Дмитрієва, К. Левковська та В. Татаринів) визначають для терміна наявність таких властивостей, як амбісемія, полісемія та евісемія [51, 30, 28; 70-76, 296, 167].

Таким чином, єдиним повноцінним критерієм уточнення значення лінгводидактичних термінів в спеціальному тексті виступає контекст даного тексту [34, 17; 75, 106].

Контекстуальна верифікація значення терміна в конкретному спеціальному тексті дозволяє перекладачеві вибрати з безлічі значень терміна саме те, яке було закладено в ньому спочатку при його вживанні в тексті автором. Тим не менш, перекладачеві необхідно мати на увазі, що верифіковані значення не є тими єдиними значеннями терміну та частиною терміносистеми [33, 15].

Однак, слід звернути увагу на те, що не всі терміни допускають варіювання свого значення в умовах контексту і мають точні еквіваленти в терміносистемі мови перекладу, що, тим не менш, не знімає необхідності перевірки та уточнення значення перекладених термінологічних одиниць в контексті даного спеціального тексту.

Контекстуальна верифікація значення лінгводидактичного терміна є завершальним етапом перекладу і, також, важливим критерієм адекватності перекладу кожного конкретного терміна в контексті даного лінгводидактичного тексту. Це дозволяє зосередитись саме на уточненні контекстом значення, яке було присвоєно даному терміну автором.

Висновки до першого розділу

Термінологія становить значну частину лексичного складу мови та виступає в якості семантичного ядра лексики наукової мови. Терміни та термінологія завжди привертала увагу науковців, при цьому термінознавству, як науці про терміни відводиться одне із пріоритетних місць в системі наукових дисциплін.

Досі немає чіткого визначення слову «термін», оскільки кожен дослідник дає своє поняття. В першій частині було приведено декілька понять «терміна», оскільки вони відображають різні точки зору. Одним із найточнішим визначенням на нашу думку є визначення О. Реформатського. Він стверджує, що термін - спеціальне слово, обмежене своїм особливим призначенням та статусом; слово, що тяжіє до однозначності, чіткості та розумності при вираженні понять та називанні речей. Щодо властивостей терміна слід виділити наступні: термін повинен бути однозначним, стилістично нейтральним, системним; термін повинен мати точність семантичних меж, чітке тлумачення, співвідношення з поняттями певної галузі знань; термін не повинен бути пов'язаним із контекстом та не повинен мати синоніми в межах певної терміносистеми.

Лінгводидактика, як і будь-яка наука, має свою термінологічну лексику, що фіксується в лексикографічних працях, нормативних документах, навчально-методичній літературі і періодичних виданнях. Лінгводидактичні терміни – це специфічні лексичні одиниці історично сформованої терміносистеми, що виражають поняття лінгводидактики та їх місце серед інших понять.

Лінгводидактичні терміни можна виділити в наступні тематичні групи:

1. окремі галузі педагогічної діяльності;
2. методи педагогічних досліджень;
3. поняття теорії навчання;
4. моделі навчання;
5. форми навчання;
6. методи навчання;
7. діагностування результатів навчання;
8. теорію виховання і управління класом;
9. види навчальних закладів;
10. учасники педагогічної діяльності.

Оскільки існує запозичення із зарубіжних методичних систем багатьох систем та методик, виникає питання адекватності при передачі термінів з мови оригінала на мову перекладу. Процес перекладу лінгводидактичних термінів та текстів може відобразитись на сприйнятті певної інформаційної картини, яка була закладена автором даного тексту, а також на тлумаченні змісту даного лінгводидактичного тексту.

В процесі аналізу наукових робіт було приведено визначення адекватного перекладу спеціального лінгводидактичного тексту. Було визначено наступне – переклад, при якому досягається максимально формальна та змістовна відповідність тексту оригіналу з максимально повною і точною передачею всієї термінологічної інформації, що міститься в термінологічних одиницях оригінального тексту без порушення норм мови перекладу. А щоб досягти адекватності при перекладі слід дотримуватися певних умов, таких як необхідність забезпечення правильного перекладу окремо вибраних термінів спеціального тексту; кожен термін повинен бути перевірений з точки зору його співвідношення із лінгводидактичною терміносистемою; необхідно

враховувати системні, семантичні та стилістичні відмінності термінів; та необхідно впевнитись, що всі перекладені лінгводидактичні терміни в конкретному лінгводидактичному терміні мають лише один варіант перекладу.

Також, було виявлено найбільш ефективний спосіб перекладу – це виявлення в мові перекладу еквівалента для терміна мови оригіналу. Однак, відповідний еквівалент не завжди присутній в мові перекладу. В таких випадках слід: 1) створити новий термін шляхом додавання певному слову або фразі нового значення; 2) утворити нові лексичні одиниці або словосполучення, утворені шляхом калькування; 3) утворення нових термінів шляхом часткового або повного запозичення.

РОЗДІЛ 2.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОДИДАКТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

2.1 Шляхи утворення англійської лінгводидактичної термінології

Терміни по своїй структурі бувають простими, складними та складеними. Прості терміни поділяються на непохідні, тобто терміни, які при синхронному аналізі не мають мотиваційних слів, та похідні, тобто терміни, у яких можливо виокремити мотиваційні основи та словотворчі афікси. Складні терміни – це терміни, які складаються з декількох основ. Складені терміни – це терміни словосполучення [61].

До простих лінгводидактичних термінів належать наступні терміни: *academy, advanced, aids, aim, analysis, assessment, biculturalism, bilingual, bilingualism, clarification, cognitive, criteria, curriculum, dictation, drill, education, target, grammar, gymnasium, interference, involvement, junior, knowledge, language, learning, lecture, lesson, lexis, linguistic, mentor, neutral, objective, pedagogic, perception, phonics, praise, pupil, qualification, quiz, reading, reinforce, repeat, research, response, revise, scholar, school, script, semester, sentence, test, text, vocabulary* та інші.

Однослівні терміни є фундаментом, на якому вибудовується будь-яка терміносистема. Вони, як правило, називають базові поняття і є найменуваннями первинних понять, що стали основоположними у будь-якій галузі знань [32, 150]. До простих термінів, які мають лише корінь як словотворний компонент, можна віднести наступні терміни: *academy, aim, criteria, quiz, vocabulary* та інші. Але найбільш інтенсивне поповнення термінологічного складу слова відбувається за рахунок процесів

афіксації, конверсії, утворення словосполучень шляхом додавання лівих і правих визначень до вихідного терміна, запозичення, скорочення, комбінації декількох способів тощо [59, 150].

Більшість термінів утворюється морфологічним способом, який базується на афіксації, тобто додаванням префіксів, суфіксів, префіксів та суфіксів одночасно.

Перший спосіб творення простих термінів – це додавання до основи суфіксів. На прикладі таблиці 2.1 розглянемо особливості творення простих термінів суфіксальним способом.

Таблиця 2.1

Суфіксальний спосіб творення простих лінгводидактичних термінів англійської мови.

Суфікс	Значення	Приклад
-ation, -tion, -ion	Суфікс латинського походження; додаються до дієслів щоб утворити іменники, які виражають дію.	to clarify (з'ясувати, вносити ясність) – clarification (роз'яснення, пояснення (матеріалу, наприклад); to dictate (диктувати) – dictation (диктант); to co-operate (взаємодіяти, працювати разом та допомагати один одному) – co-operation (взаємодія).

Продовження табл. 2.1

-er, -or	Вказує на той чи інший вид діяльності, він походить із старої англійської мови.	to teach (навчати) – a teacher (вчитель); to learn (вчити) – a learner (учень); counsel (порада; радити) – a counsellor (той, хто надає учням поради щодо труднощів, які вони можуть мати за межами мовного класу); mentor (досвідчений вчитель, який допомагає новим колегам); monitor/observer (той, хто спостерігає та збирає інформацію про поведінку, зусилля та прогрес учня).
-ing та -ment	Додає до іменника конкретне предметне значення.	involvement, learning, reading, assessment, grouping, tutoring.

-ic	З'являється в словах, запозичених з грецької мови, які були спочатку	pedagogic (який має відношення до навчання; або ж характеристика
-----	--	--

Продовження табл. 2.1

	прикметниками.	педагога); academic (який має відношення до шкіл, коледжів та університетів та пов'язані із вивченням та мисленням); basic (рівень уміння, мати успіхи у чомусь завдяки тренуванню та практиці, наприклад говорити англійською)
-sis	З'являється в словах грецького походження, який використовувався щоб сформувати з дієслів абстрактні іменники дії, процесу, стану тощо.	analysis (аналіз); hypothesis (гіпотеза); metathesis (метатеза)

Наступний спосіб – це префіксальний, тобто приєднання до слова префіксів. Найчастіше в лінгводидактичній термінології зустрічаються такі

префікси як bi-, inter- та re-. У таблиці 2.2 подано приклади префіксального способу творення простих термінів.

Таблиця 2.2

Префіксальний спосіб творення простих термінів.

bi-	Префікс має латинське походження та поєднує значення «двічі», «подвійний».	bilingual (двомовний; людина, яка володіє двома мовами); bilabial (білабіальний звук).
inter-	Також має латинське походження та має значення «між», «серед», «посередені», «разом» тощо.	interaction (взаємодія); interact (взаємодіяти); interference (втручання, тобто коли рідна мова учня відображається на мові, яку він вивчає, це помітно у вимові, або коли він застосовує граматичну структуру своєї мови на тій мові, яку вивчає тощо); interlanguage (мова міжнародного спілкування).
re-	Префікс латинського	recall (згадати);

	походження; має значення «щось повторити, зробити знову» або «назад, у зворотному напрямку».	recast (переробити, тобто змінити слова чи фрази в реченні, щоб покращити його); revise (переглянути, повторити).
--	--	--

Також лінгводидактичні терміни можуть бути утворені шляхом додавання до основи більш ніж одного афікса. Це може бути додавання двох префіксів, або суфіксів тощо. Найбільш поширений спосіб – це додавання до основи префікса та суфікса: biculturalism, bilingualism, unsupportive, retraining, remediation, intervention та інші.

До складних лінгводидактичних термінів належать: brainstorm, back-channeling, checklist, coursebook, feedback, flashcard, flipchart, gap-fill, worksheet, highlight, homework, ice-breaker, micro-teaching, note-taking, pre-teach, proofread, role-play, self-assessment, storybook, storyboard, task-based, tapescript, teacher-centred, test-teach-test, textbook, whole-word-method, workbook, worksheet та інші.

До складених лінгводидактичних термінів можна віднести наступні терміни: academic language, achievement test, active vocabulary, bilingual education, comprehensible output, dimensions of learning, discussion group, distance learning, dual language education, educational technology, error analysis, exam paper, extension task, extensive listening, first language, foreign language, Grammar Translation Method, independent learner, informal learning, interactive whiteboard, key word, language use, lexical set, minimal pair drill, monolingual dictionary, native speaker, objective test, pedagogic task, picture dictation, teaching practice, proficiency test, reading approach, reflecting teaching, second language learners, sentence transformation, team teaching, universal grammar [62].

Також серед лінгводидактичних термінів існує багато аббревіатур: ADHD (Attention-deficit-hyperactivity disorder), BICS (Basic Interpersonal Communication Skills), BC (British Council), CALL (Computer Assisted Language Learning), CLIL (Content and Language Integrated Learning), CALP (Cognitive Academic Language Proficiency), EAP (English for Academic Purposes), ECTS (European Credit Transfer System), EFL (English as a Foreign Language), ELL (English Language Learners), ELT (English Language Teaching or Training), ESL (English as a Second Language), ELP (European Language Portfolio), HOTS (Higher-order thinking skills), LOTS (Lower-order thinking skills), IATEFL (International Association of Teachers of English as a Foreign Language), IEP (Individual Education Program), LAD (Language acquisition device), TBL (Task-based learning), TEFL (Teaching English as a Foreign Language), TELL (Technology Enhanced Language Learning), TESL (Teaching English as a Second Language), TESOL (Teaching English to Speakers of Other Languages), TOEFL test (Test of English as a foreign language), VET (Vocational education and training) та інші.

Серед простих термінів лінгводидактичної термінології найбільш переважають іменники – vocabulary, involvement, academy, lexis тощо. Меншу частину складають прикметники та дієслова – прикметники: cognitive, bilingual, neutral; дієслова: drill, praise, reinforce, repeat, revise.

Компоненти складних термінів знаходяться в атрибутивному зв'язку. Основний компонент майже завжди стоїть останнім. Означальний компонент виражає поняття, які використовуються як ознаки, що характеризують основний компонент [62]. До складних термінів можуть входити корені (worksheet, checklist) та похідні слова (gap-fill, back-channeling), причому такі терміни можуть писатися разом (homework) або ж через дефіс (ice-braker) [2, 75].

За способом об'єднання компонентів складні терміни М. Лаврик поділяє на дві групи:

1. терміни, утворені на основі складання незалежних одне від одної основ (tapescript, coursebook, brainstorm);

2. терміни, утворені на основі інтерфіксного складання основ. Словотвірними засобами цього термінотворення є сполучні елементи і- та е- , яких ще називають комбінуючими формами [58, 37].

З погляду структури І. Арнольд розрізняє такі типи складних слів:

1. складні слова, що утворюються з простих основ – worksheet, textbook, role-play, checklist;

2. складні слова, в яких принаймні один компонент є похідною основою – back-channeling, micro-teaching, note-taking, teacher-centred;

3. складні слова, в яких принаймні один із компонентів є скороченою основою;

4. складні слова, в яких принаймні один із компонентів є складним словом – gap-fill exercise, role-play activity [26, 72].

Складені терміни створюються шляхом додавання до терміна, який позначає родове поняття, конкретизуючи ознак з метою отримати видові поняття, безпосередньо пов'язані з вихідним. Такі терміни фактично являють собою згорнуті визначення, що підводять дане поняття під більш загальне і водночас вказують на його специфічну ознаку. Термінологічні словосполучення мають своє граматичне оформлення, яке може виражатися:

1. суфіксами (achievement test, comprehensible output, discussion group);

2. прийменниками (College of higher education, components of lesson plan, dimensions of learning);

3. закінченнями (dimensions of learning, reading approach, reflecting teaching, team teaching) [59].

У лінгводидактичній термінології багатокomпонентні терміни посідають дуже вагоме місце. За кількістю терміноелементів було

виявлено двокомпонентні та трикомпонентні терміносполучення. Серед багатоконпонентних термінологічних одиниць домінують двокомпонентні терміни, а потім вже трикомпонентні утворення. За морфологічною ознакою головного слова терміни-словосполучення класифікуються на іменникові та прикметникові. Зазначені мовні одиниці утворюються переважно за допомогою іменника до якого приєднується прикметник. Більш детально ми розглянемо структуру багатоконпонентних термінів в лінгводидактиці. Дані терміни належать до наступних п'яти структурних типів:

- а) Adj.+N,
- б) N.+N,
- в) N.+N.+N,
- г) Adj.+N.+N
- д) Adj. + Adj.+N.

Найбільш поширеним поєднанням складених термінів є додавання іменника до прикметника за схемою Adj.+N.

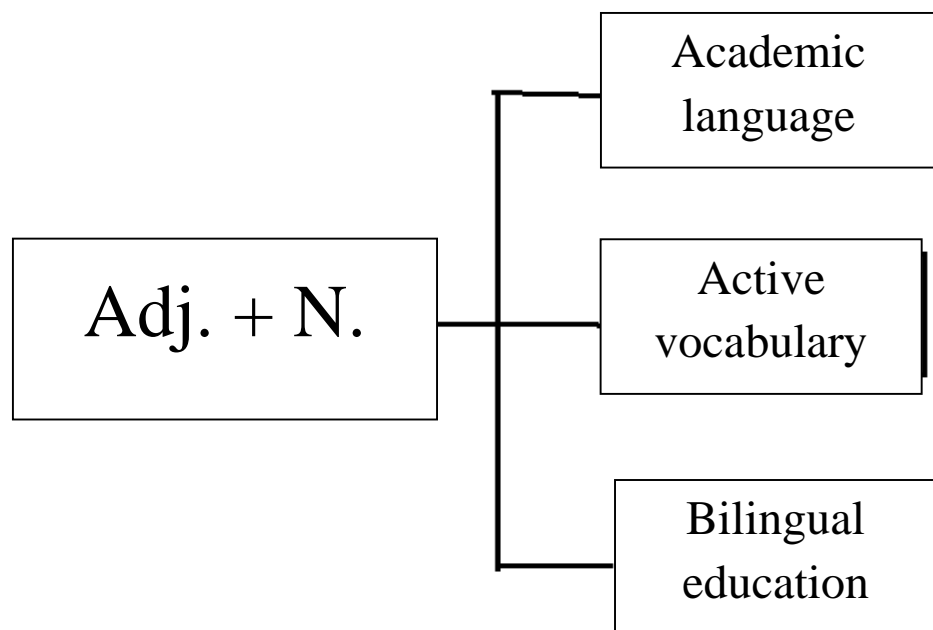

Рис. 2.1 Схема Adj.+N утворення складених лінгводидактичних термінів.

Двокомпонентні терміни цього типу – це типові атрибутивні словосполучення. Багатокомпонентні терміни виражаються складними синтаксичними моделями, що суперечить одній із основних вимог до термін – лаконічності. Це можна пояснити неспроможністю передати широкий обсяг процесів, явищ компонентними термінами.

Наступним найпоширенішим поєднанням термінів-словосполучень є додавання двох або більше іменників за схемою N.+N., або N.+N.+N.

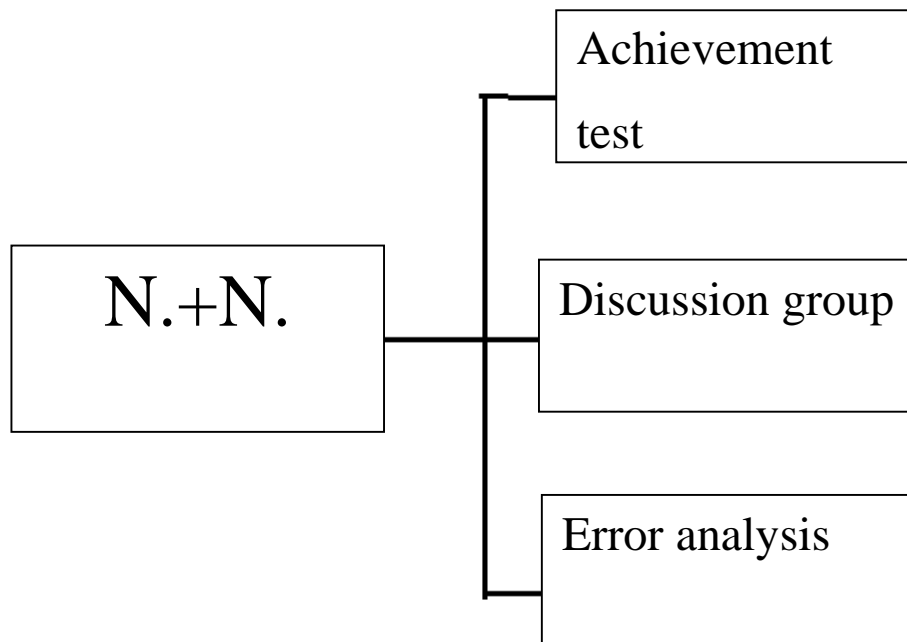

Рис.2.2 Схема N.+N утворення складних лінгводидактичних термінів.

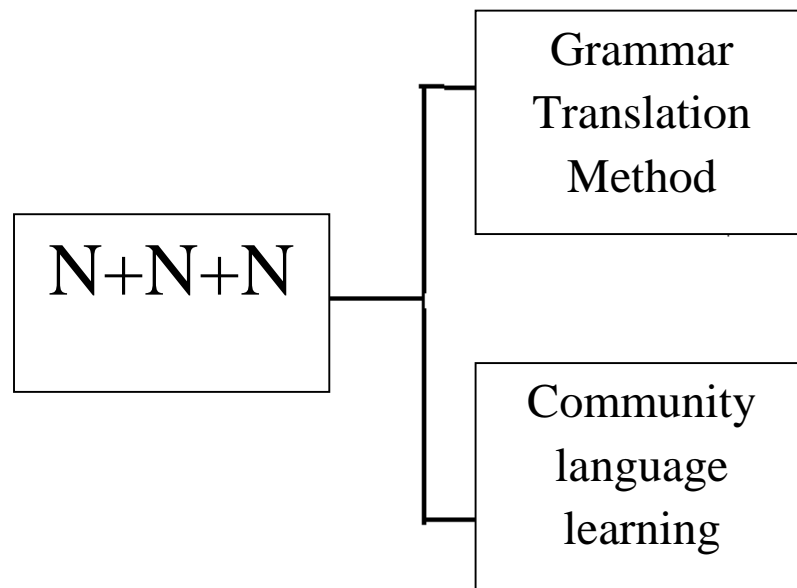

Рис. 2.3 Схема N+N+ N утворення складних лінгводидактичних термінів.

З багатьох двокомпонентних термінів нараховується також велика кількість одиниць термінів типу N.+N. Це може вказувати на те, що найчастіше компоненти двочленних термінів належать до категорії іменників (body language, discussion group, language awareness, language practice та інші). У даному випадку словосполучення є складними термінами, де український відповідник N_2 , який виступає у формі родового відмінка, є постпозитивним означенням до відповідника.

Типовим для термінів типу N.+N. є відношення підпорядкування між компонентами: achievement test, activity book, adult education, body language, degree program, discussion group, error analysis, information gap, key word, language awareness, language practice, опорні компоненти test, book, education, language, program, group, analysis, gap, word, awareness, practice несуть основне значення терміна, а залежні компоненти achievement, activity, adult, adult, body, degree, discussion, error, information, key, language звужують його значення, виражаючи одну з ознак опорного термінованого поняття. Часте вживання іменників

пояснюється тим, що субстантивована частина мови, як носій значення предметності, є найпоширенішою частиною мови в термінології.

Трикомпонентні терміни типу N.+N.+N. також є досить поширеними в термінологічній лексиці лінгводидактики.

Такі поєднання як прикметник+іменник+іменник (Adj.+N.+N.) або прикметник+прикметник+іменник (Adj. + Adj.+ N.) зустрічаються рідше. Модель для творення трикомпонентних лінгводидактичних термінів англійської мови наведено в таблиці 2.3.

Схеми для творення трикомпонентних лінгводидактичних термінів англійської мови.

Таблиця 2.3

Схема	Приклад	Переклад
Adj.+N.	academic language; active vocabulary; authentic text; bilingual education;	академічна мова; активний словниковий запас; оригінальний текст;

Продовження табл. 2.3

	communicative activity; co-operative learning; extensive reading; foreign language; lexical approach; passive vocabulary.	двомовна освіта; комунікативна діяльність; колективне навчання; екстенсивне читання; іноземна мова; лексичний підхід; пасивний словниковий запас.
N.+N.	achievement test; activity book; adult education;	перевірка рівня підготовки; робочий зошит;

	body language; degree program; discussion group; error analysis; information gap; key word; language awareness; language practice;	додаткова освіта; невербальна мова; освітня програма; група для обговорення; робота над помилками; нестача інформації; ключове слово; сприйняття мови; мовна практика.
N.+N.+N.	Grammar Translation Method; Behaviourist Learning Theory; Community language learning; pupil profile chart.	метод граматичного перекладу; теорія біхевіористичного навчання; спільнота вивчення мови; діаграма профілю учня.

Продовження табл. 2.3

Adj.+N.+N.	dual language education; Individual learner differences; second language learners; target language culture.	двомовне навчання; індивідуальні відмінності учня; учень, що вивчає другу мову; культура цільової мови.
------------	---	--

Adj. + Adj.+ N.	Logical-mathematical intelligence; Musical-rhythmic intelligence; Scientifically based research.	Логіко-математичний склад розуму; Музично-ритмічний склад розуму; Науково обґрунтоване дослідження.
-----------------	--	---

Проаналізувавши етимологію лінгводидактичних термінів слід сформулювати наступні шляхи формування лінгводидактичної термінології:

1. надання статусу термінів загальноповживаним лексичним одиницям певної мови;
2. запозичення з інших мов;
3. вживання запозичень з латинської та грецької мов;
4. запозичення термінологічних одиниць з інших наукових сфер [18, 9-10];
5. виникнення неологізмів.

Особливим типом запозичень є вживання слів і словотворчих моделей грецької та латинської мов. Такі терміни утворювалися на різних етапах розвитку мови. Також, нові терміни часто утворюються за змішаним типом: один корінь грецького походження, інший – латинського (наприклад, слово «термінологія» складається з латинського елемента *terminus* – межа, та грецького *logos* – наука) [18, 10]. До термінів давньогрецького походження належать наступні терміни - *alumna*, *alumni*, *alumnus* (суфікс *-us*, *-a* використовуються для іменників однини, а суфікс *-i(ai)* використовується для іменників множини), *analysis* [59]. До термінів латинського походження належать: *applicant*, *campus*, *certificate*, *chancellor*, *cognitive*, *curriculum*, *dictation*, *dictionary*, *methodology*, *summa cum laude* [59].

Запозичення з інших мов є більш популярним та виправданим шляхом утворення термінів. На різних етапах становлення суспільства терміни запозичуються з різних мов, що зумовлюється різними історичними умовами [18, 9]. Терміни іншомовного походження наступні: bachelor (походить з старофранцузького слова bachelor, bachelor, bachelier), brochure (з французького brochure), categorization (від французького слова catégorisation) [59]. Як ми бачимо, більшість запозичень в лінгводидактичній термінології є з французької мови.

Запозичення одиниць з інших наукових сфер можна розглядати як окремий випадок. При цьому термін нерідко набуває нового значення [18, 10]. До термінів, які запозичені з інших термінологій можна віднести: assessment (утворилось шляхом додавання суфікса –ment, прийшло з економічної термінології, а з середини минулого століття стало терміном в лінгводидактиці), cognitive (психологія), neurolinguistic programming (психологія), nonverbal communication (психологія), overhead projector (технічний термін), pie chart (технічний термін), prop (кінематографічна термінологія), quantitative research (термін запозичено з ділової лексики), recycle (термін в галузі екології та енергетики) [59].

Також, одним із популярних шляхів формування термінів можна вважати надання статусу термінів загальноновживаним лексичним одиницям певної мови. Однак, такий варіант утворення термінів не завжди є позитивним, оскільки тут часто мають місце переосмислення, метонімічне перенесення, коли слову приписується нове значення. З метою диференціації подібних лексичних одиниць терміни часто змінюють форму написання, вимови, наголосу тощо [18, 9]. До лінгводидактичних термінів, що походять від інших слів можна віднести наступні терміни: awareness, board game, competence, crossword puzzle, drill, enquire, mingle, playground, podcast, warm up, work out.

Неологізми служать, з одного боку, для номінації нових чи, ще не названих понять, реалій, а з іншого – для заміни попередніх найменувань новими, зумовленої різними чинниками – тенденцією до мовної економії, уніфікації номінативних моделей, виразнішого, точнішого найменування, експресивно-стилістичного оновлення, з причин соціально-політичного, характеру [50, 408]. Терміни-неологізми в лінгводидактиці: dictocomp (один із варіантів написання диктанту), digital literacy (комп'ютерна грамотність), edublog (educational blog, блог, створений з метою навчання), podcast.

2.2 Шляхи утворення українських лінгводидактичних термінів

Лінгводидактичні терміни є особливою лексико-семантичною підсистемою термінної лексики української мови, що містить різноманітні назви методичних понять. Чільне місце в цій підсистемі посідають віддієслівні іменники на позначення предметнених дій, предметнених мисленнєвих процесів і станів, а також результату предметнених дій, процесів і станів [38, 46].

За семантикою девербативи, які використовують у науковій літературі в царині лінгводидактики, можна об'єднати в такі класи слів:

1. Назви предметненого процесу:

(1) із суфіксом –аці(я): актуалізація опорних знань, мотивація навчальної діяльності, реалізація мовної змістової лінії програми та інші;

(2) із суфіксом –енн(я): мовне дослідження, збагачення словникового запасу учнів, зіставлення мовних понять, діалогічне мовлення, осмислення орфографічного правила та інші;

(3) із суфіксом –к(а): перевірка часткових гіпотез дослідження, постановка мети й завдань уроку;

(4) із суфіксом –нн(я): анування статей, вивчення нового матеріалу, перекладання текстів, пригадування граматичного правила, структурування мовної теми та інші;

(5) із суфіксом –тт(я): суб'єктивне відкриття нових знань, здобуття мовних знань, набуття досвіду творчої діяльності та інші;

(6) із нульовим суфіксом: заміна запозиченого слова українським відповідником, побудова висновків, розгляд атестаційної справи та інші.

2. Назви результату процесу:

(1) із суфіксом –аж (інструктаж щодо виконання домашнього завдання та інші);

(2) із суфіксом –аці(я): анотація мовної теми та інші;

(3) із суфіксом –енн(я): дослідницьке мислення, тижневе навантаження вчителя мови та літератури та інші;

(4) із суфіксом –к(а): мовознавча вкладка, лінгвістична довідка як фрагмент теоретичного матеріалу, лексична помилка та інші;

(5) із суфіксом –нн(я): граматичні вміння, знання з морфології, обладнання уроку, чергування звуків та інші;

(6) із нульовим суфіксом: графічний вигляд орфограми, обсяг усного переказу тексту, художній переклад, перелік основних лінгводидактичних понять, правильний перенос слова та інші.

3. Назва суб'єкта дії:

(1) із суфіксом –ант: науковий консультант та інші;

(2) із суфіксом –атор: старший екзаменатор, організатор педагогічної практики та інші;

(3) із суфіксом –ач: викладач коледжу та інші;

(4) із суфіксом –ень: творчий учень та інші;

(5) із суфіксом –ець: вихованець мовного гуртка, досвідчений мовець, переможець конкурсу знавців мови та інші.

- (6) із суфіксом –итор: дипломований репетитор та інші;
- (7) із суфіксом –ник: керівник учнівського проекту, юний дослідник та інші;
- (8) із суфіксом –нн(я): методичне об'єднання вчителів-словесників та інші;
- (9) із суфіксом –ор: інструктор на уроці та інші;
- (10) із суфіксом –тель: учитель української мови та літератури та інші.

Отже, спектр семантичних відношень, що виражають віддієслівні іменники в сучасній лінгводидактичній терміносистемі, представляє переважно наступні суфікси: -ач, -енн(я), -ень, -ець, -ник, -к(а), -нн(я), -тель, -тт(я) та суфіксами іншомовного походження –ант, -аж, -атор, -аці(я), -итор, -ор а також нульовим суфіксом.

Однак можна простежити певні закономірності вживання суфіксальних морфем у віддієслівних іменниках. Наприклад, суфікс –тт(я) репрезентує девербативи лише зі значенням назви предметного процесу, суфікс –аж – зі значенням назви результату процесу, а суфікси –ант, -атор, -ач, -ень, -ець, -итор, -ник, -ор, і –тель – зі значенням назви суб'єкта дії. Найбільш продуктивним засобом творення девербативів, що функціонують у лінгводидактичній терміносистемі, можна вважати додавання іншомовного суфіксу –аці(я), а також суфіксів –нн(я), -енн(я) та нульового суфіксу, які виражають значення як назви предметного процесу, так і назви результату процесу [38, 48].

Як було зазначено раніше, терміни за структурою розділяють на прості, складні та складені.

Щодо простих термінів української лінгводидактики, то їх більшість складається із іменників, оскільки номінація є носієм найважливіших змістів у пізнанні дійсності (активність, абетка, аудіювання, бібліографія, білінгвізм, визначення, висновок, графема, гіпотеза, дослідження,

дидактика, диктант, діалог, дієприкметник, завдання, ідіолект, комунікабельність, лінгвістика, мовлення, метод, модель, пізнання, система, та інші). Термінами також можуть бути і прикметники (дослідницький, комунікативний, пізнавальний, двомовний, вербальний, граматичний, гуманітарний, експліцитний, імпліцитний, лексичний, мовленнєвий та інші).

Оскільки морфологічний спосіб творення термінів є найпоширенішим, то слід розглянути як саме утворювались лінгводидактичні терміни української мови. Перший спосіб – це суфіксальний. Особливості творення простих термінів в українській мові можна розглянути в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Суфіксальний спосіб творення простих лінгводидактичних термінів-іменників української мови.

Суфікс	Значення	Приклад
-ість	Даний суфікс надає слову абстрактну назву, що виражає опредмечену ознаку.	активність, двомовність, комунікабельність, компетентність, креативність, грамотність та інші.
-анн(я), -енн(я), -н(я), -ин(а), -к(а)	Для утворення абстрактних віддієслівних	аудіювання, визначення, дослідження,

Продовження табл. 2.4

	іменників із словотвірним значенням узагальненої дії або продукту дії.	дидактика, мовлення, лінгвістика, пізнання та інші.
-ізм, -изм	Для утворення абстрактних відприкметникових іменників із словотвірним значенням узагальненої ознаки [20, 157].	білінгвізм, алогізм, діалектизм.

Що стосується творення термінів-прикметників, то їх за характером твірних основ можна поділити на три типи:

- 1) слова з немотивованою основою;
- 2) слова, мотивовані прикметниковими основами;
- 3) слова, мотивовані іншими частинами мови: іменниками, дієсловами тощо [42, 57].

Найбільш продуктивним способом творення простих лінгводидактичних термінів-прикметників української мови є додавання суфіксів -ив-, -лив-, -н-, -ивн-, -тивн-, -ичн-, -ічн-, -альн-, -яльн-, -к-, -ок-, які формують якісні та відносно-якісні прикметники, мотивовані іменниковими або дієслівними основами (комунікативний, пізнавальний, двомовний, вербальний, граматичний, гуманітарний та інші).

Ще одним поширеним способом термінотворення є додавання префіксів. Характерною рисою даного способу утворення термінів є

відсутність зв'язку префікса з формами словозміни. Він не виявляє здатності переводити твірну основу однієї частини мови в іншу.

Для творення нових іменників використовуються префікси, що розвинулися на основі прийменників від-, де-, під-, (підхід, підготовка, відтворення, відгук, дедукція, та інші). Однак, ці префікси в основному використовуються при творенні іменників від суфіксально-префіксальних прикметників, основами для яких виступають прийменниково-відмінкові форми. Тільки в поодиноких словотвірних рядах виступає префіксальний спосіб у чистому вигляді.

Також, у префіксальному словотворенні іменників бере участь значна кількість префіксів іншомовного походження: авто-, дис-, екс-, інтер- (автореферат, дискурс, дискусія, диспозиція, експліцитність, екстраверт, інтерактивність, інтерв'ювання, інтерференція та інші).

Складні українські лінгводидактичні терміни не так поширені, як, наприклад, складені. Всі складні терміни поєднуються за допомогою словотворчих голосних о та е, однак в лінгводидактиці переважає голосна о: аудіотекст, граматико-орфографічний, загальнодидактичний, мовленнєвознавство, навчально-мовленнєвий, структурно-семантичний, функційно-стилістичний, навчально-дослідницький та інші.

Найбільшу частину української лінгводидактичної термінології утворюють складені терміни. Складний термін, як і будь-яка мовна одиниця мови, має свою схему побудови. Компоненти, що входять до складу термінологічного словосполучення, можуть поєднуватися різними видами підрядного зв'язку – узгодження, керування та прилягання: активність пізнання, винятки з правил, когнітивна лінгвістика, методичні рекомендації тощо.

Структурно терміни-словосполучення поділяються на дво-, три-, чотири- та багатокомпонентні. Слід відзначити, що переважну більшість

лінгводидактичних термінів становлять двокомпонентні та трикомпонентні конструкції.

Аналіз фактичного матеріалу дає підстави для виокремлення наступних структурних моделей двокомпонентних термінів:

- 1) для творення лінгводидактичних термінів найпродуктивнішою є модель прикметник+іменник. Поділ компонентів за значенням двоскладових атрибутивних словосполучень наведено в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Поділ компонентів за значенням двоскладових атрибутивних словосполучень.

Тип атрибутивного зв'язку	Приклад
Складені терміни, у яких прикметник – це термін, а іменник – це загальноживане слово, яке в одному зі своїх значень є терміном.	Дослідницька активність, лінгводидактична стратегія, ключові слова, комунікативні вправи, лексикографічні вправи, лексичні помилки, методичні рекомендації, морфемний розбір, морфологічний розбір.
Складені терміни, у яких іменник – це термін, а прикметник – це загальноживане слово.	Проблемне викладання, проблемне навчання, активна двомовність, асоціативні вправи, домашнє завдання, нетрадиційний урок.
Складені терміни, у яких іменник і прикметник мають термінологічний характер.	Лінгвістичний експеримент, аналітичне читання, граматичні (морфологічні або синтаксичні) вправи, загальнодидактичні терміни, ілюстративний матеріал,

	когнітивна лінгвістика, методичний посібник.
--	--

2) Також поширеною є модель іменник+іменник, у якій основне семантичне навантаження передає основний компонент, виражений змінюваним іменником у називному відмінкові. Для цієї моделі характерні лексеми як термінологічного, так і нетермінологічного характеру, різновиди яких наведено в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Різновиди двокомпонентних термінів
моделі іменник+іменник.

Модель	Приклад
Іменник (Н. в.) + іменник (Р. в.)	Активність пізнання, технологія навчання, автоматизація навчання, будова слова, етап уроку, зміст уроку, варіативність мови, критерії оцінювання, аналіз мовлення, атестація вчителя, виразність мовлення.
Іменник+іменник (прикладкова модель)	Диктант-переклад, діалог-розпитування, кейс-технологія, дослідження-аналіз, дослідження-модулювання.

Також часто в лінгводидактичній українській термінології зустрічаються трикомпонентні терміни. Кожен з нових компонентів конкретизує та уточнює поняття. Як і у випадку із двокомпонентними

термінами, трикомпонентні словосполучення можуть мати лексеми як термінологічно навантажені, так і загальнонавчальні. Трикомпонентні терміни-словосполучення реалізуються за моделями, наведеними в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Моделі утворення трикомпонентних
лінгводидактичних термінів-словосполучень.

Модель	Приклад
Прикметник+іменник+іменник	Навчальне завдання з мови, дослідницьке навчання мови, граматична основа тексту, комунікативна діяльність учителя, комунікативні вміння й навички, лінгвістичний аналіз тексту, висока культура мовлення, інтерактивні навчання мови.
Іменник+іменник+іменник	Підхід до навчання мови, активізація словника учня, аспекти навчання мови, види вправ з пунктуації, закономірності засвоєння матеріалу, класифікація методів навчання, метод дослідження в лінгводидактиці, вибір методів читання.
Іменник+прикметник+іменник	Метод інтерактивного навчання, методика виразного читання, норма літературної мови, жанр творчої роботи, інтенсифікація навчального

	процесу.
Прикметник+прикметник+іменник	Мовна дослідницька компетенція, проблемно-пошукове навчання, безсполучникове складне речення, етикетні мовленнєві формули.

Як засвідчив проведений аналіз, чотирикомпонентних сполук у лінгводидактичній термінології значно менше, ніж дво- та трикомпонентних. В основу їх поєднань покладено двочленне словосполучення, а кожний новий компонент, виражений іменником чи прикметником, конкретизує його складне поняття. Використання чотирикомпонентних термінів-словосполучень пояснюється прагненням надати терміну, що називає нове поняття, більшої семантичної точності. Схеми формування чотирикомпонентних складених термінів приведено в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Схема формування чотирикомпонентних лінгводидактичних термінів-словосполучень.

Схема	Приклад
Іменник+прикметник+іменник+іменник	Прийоми дослідницького навчання мови, технологія дослідницького навчання мови, виразність мовного оформлення тексту.
Прикметник+іменник+іменник+іменник	Індивідуальний стиль мовлення вчителя, інтерактивні технології навчання мови.

Іменник+іменник+іменник+іменник	Адаптація тексту в навчанні мови, завдання методики навчання мови, етап вивчення лексикології і фразеології.
---------------------------------	--

Оскільки лінгводидактика постійно розвивається, то відбувається оновлення її термінології, що призводить до появи неологізмів. В українській лінгводидактиці можна виділити наступні терміно-неологізми: мультимедійні засоби навчання, кіноурок, електронний підручник, аспекти комп'ютеризації в методиці викладання мови та інші.

Якщо розглянути особливості формування української лінгводидактичної термінології, то слід згадати такий спосіб творення як запозичення. Як було зазначено раніше, існує чотири види запозичень:

1. Надання статусу термінів загальноживаним лексичним одиницям.
До цього виду запозичень можна віднести наступні терміни: акцент, бесіда, вправа, домашнє завдання, журнал (класний), мотивація та інші.
2. Запозичення з інших мов (у тому числі з латинської та грецької).
Більшість лінгводидактичних термінів мають латинські (комунікація, гуманітаризація, білінгвізм, ампліфікація, диктант, екзамен та інші) та грецькі (метод, діалог, алфавіт, педагог та інші) запозичення, потім за кількістю запозичень йдуть терміни з французької, німецької та англійської мов (кейс-технологія, або кейс-метод, тест – з англійської, дискурс – з французької, реферат – з німецької).
3. Запозичення термінологічних одиниць з інших наукових сфер. До цих запозичень можна віднести багато термінів, наведемо приклади деяких із них – алгоритм (з математики), аналіз (з хімії, філософії, математики, медицини та програмування), архаїзми (з лінгвістики),

екстраверт/інтроверт (з психології), естетичність (з філософії) та картина світу (із соціології та психології).

Висновки до другого розділу

Дослідивши способи утворення англійської та української лінгводидактичної термінології було визначено наступне.

Терміни по своїй структурі бувають простими (однослівними), складними та складеними. Однослівні терміни є основою, на якій вибудовується будь-яка терміносистема, в тому числі й лінгводидактична, оскільки вони називають базові поняття і є найменуваннями первинних понять. Більшість термінів утворюється морфологічним способом, який базується на афіксації (тобто, додаванням префіксів: *bilingual*, *interact*, *revise*, автореферат, дискурс, експліцитність; суфіксів: *metathesis*, *pedagogic*, *involvement*, *learning*, *teacher*, *dictation*, двомовність, дослідження, дидактика, білінгвізм; префіксів та суфіксів одночасно: *bilingualism*, *unsupportive*, *remediation*, *intervention*).

Складні терміни формуються переважно складанням незалежних одне від одної основ та утворюються на основі інтерфіксного складання основ: *brainstorm*, *back-channeling*, *self-assessment*, *storybook*, *gap-fill*; аудіотекст, граматико-орфографічний, загальнодидактичний, навчально-мовленнєвий, навчально-дослідницький та інші.

Складені лінгводидактичні терміни складаються зазвичай із двох та більше компонентів. Найбільш поширені схеми формування складених лінгводидактичних термінів є наступні структурні типи:

1. Adj.+N (*academic language*, *active vocabulary*, *bilingual education*; лінгводидактична стратегія, активна двомовність, методичний посібник).
2. N.+N (*achievement test*, *discussion group*, *error analysis*; технологія навчання, аналіз мовлення, диктант-переклад).
3. N.+N.+N (*Grammar Translation Method*; активізація словника учня, аспекти навчання мови).

4. Adj.+N.+N (dual language education, Individual learner differences, second language learners; дослідницьке навчання мови, граматична основа тексту, комунікативна діяльність учителя).
5. Adj.+Adj.+N (Logical-mathematical intelligence, Musical-rhythmic intelligence, Scientifically based research; мовна дослідницька компетенція, проблемно-пошукове навчання, безсполучникове складне речення).

Неологізми також становлять значну частину української лінгводидактичної термінології (мультимедійні засоби навчання, кіноурок, digital literacy, edublog та інші).

Запозичення також найбільш поширений спосіб творення нових термінів. Як вже було визначено, лінгводидактичні терміни можуть утворюватись:

1. Надання загальноживаним словам статусу термінів, тобто процес термінологізації (акцент, бесіда, вправа, домашнє завдання, crossword puzzle, drill, enquire).
2. Запозичення з інших мов (кейс-технологія, тест, дискурс, bachelor, categorization).
3. Грецькі запозичення (метод, діалог, алфавіт, analysis, alumna).
4. Латинські запозичення (гуманітаризація, білінгвізм, applicant, campus, certificate).
5. Запозичення термінів з інших наукових сфер (алгоритм, екстраверт, аналіз, assessment, neurolinguistic programming, quantitative research).

ВИСНОВКИ

Отже, ознайомившись із теоретичною базою про структуру та походження загальнонаукових та лінгвістичних термінів, можна констатувати, що термін – це лінгвістичний феномен, котрому важко дати однозначне визначення. Кожен лінгвіст має своє бачення щодо визначення поняття «термін». Однак, на нашу думку, найбільш вдалим є визначення О. Реформатського, який вважає, що термін – це спеціальне слово, обмежене своїм особливим призначенням та статусом; слово, що тяжіє до однозначності, чіткості та розумності при вираженні понять та називанні речей.

Термін як одиниця спеціального знання представляє собою особливу форму мовного знака та підпорядковується як логічним, так і лінгвістичним законам. Термін виконує функцію посередника в процесі формування, накопичення, збереження і передачі спеціального знання. Термін органічно включається в процес і результати наукового пізнання в якості найважливішого засобу наукової комунікації.

Термінологія формує значну частину лексичної структури наукової мови та виступає в ролі семантичного ядра лексики наукової мови. Термінологія опосередковує і оптимізує процес науково-професійного спілкування.

Лінгводидактична термінологія, як і сама лінгводидактика, є сферою відносно новою, що зумовлює значні розбіжності у підходах до визначення й характеристики системи лінгводидактичної термінології. Через постійний розвиток лінгводидактики та поповнення результатами наукових розвідок, що є причиною появи більшої кількості термінів в її терміносистемі, зростає зацікавленість вчених-лінгвістів до термінології даної галузі знань.

На основі аналізу науково-методичної літератури можна визначити такі критерії виділення груп термінів в структурі лінгводидактичної термінології: 1) за джерелами виникнення; 2) за походженням; 3) за будовою; 4) за ступенем інновації в лінгводидактиці; 5) за структуруванням навчального матеріалу.

У процесі дослідження лексикографічних джерел і контекстних вживань термінів сфери освіти можна виділити наступні тематичні групи, що об'єднують терміни, які позначають:

1. окремі галузі педагогічної діяльності;
2. методи педагогічних досліджень;
3. поняття теорії навчання;
4. моделі навчання;
5. форми навчання;
6. методи навчання;
7. діагностування результатів навчання;
8. теорію виховання і управління класом;
9. види навчальних закладів;
10. учасники педагогічної діяльності.

З точки зору структурних особливостей лінгводидактичних термінів, як в англійській, так і в українській мовах виділяються такі структурні типи як прості, складні та складені.

Прості терміни утворюються переважно суфіксальним, префіксальним та суфіксально-префіксальним способами.

Складні терміни формуються складанням незалежних одна від одної основ. Причому, спостерігається паралельне вживання різних варіантів написання таких термінів (написання разом або через дефіс).

Складені терміни зазвичай бувають дво-, три-, чотири- та багатокомпонентними. Однак в лінгводидактичній термінології англійської та української мов значну частину становлять дво- та

трикомпонентні терміни-словосполучення. А найбільш вживаними схемами утворення багатоконпонентних термінів є наступні схеми: Adj.+N, N.+N, N.+N.+N, Adj.+N.+N, Adj.+Adj.+N.

Також важливу роль появи багатьох термінів в галузі лінгводидактики відіграють запозичення та утворення неологізмів. Неологізми виникають через постійний розвиток лінгводидактики, появи нових методик тощо. До лінгводидактичних термінів-неологізмів відносимо такі терміни як: dictocomp, podcast, digital literacy, електронний підручник, аспекти комп'ютеризації в методиці викладання мови та інші.

Серед особливостей формування лінгводидактичних термінів української та англійської мов слід зазначити наступні шляхи виникнення елементів лінгводидактичної термінології:

1. надання статусу термінів загальноновживаним лексичним одиницям певної мови;
2. запозичення з інших мов;
3. вживання запозичень з латинської та грецької мов;
4. запозичення термінологічних одиниць з інших наукових сфер.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алексеев А.Я. Сопоставительная стилистика: уч. пособие/ А.Я. Алексеев. – Д.: Национальный горный университет, 2012. – 471 с.
2. Арнольд И.В. Лексикология современного английского языка. / И.В. Арнольд – М.: Высшая школа, 1986. – 295 с.
3. Бархударов Л.С. Очерки по морфологии современного английского языка. Учеб. пособ. для студентов ин-тов и фак-тов ин. яз. / Л. С. Бархударов. – М.: Высшая школа, 1975 – 156 с.
4. Бархударов Л. С. Язык и перевод. Вопросы общей и частной теории перевода / Л. С. Бархударов. – М.: Международные отношения, 1975. – 240с.
5. Бородіна Н.С. Наукові засади професійного засвоєння лінгводидактичної термінології студентами філологічних факультетів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «теорія та методика навчання (українська мова)» / Бородіна Н. С. – Херсон, 2007 – 8с.
6. Бородіна Н. С. Становлення й розвиток лінгводидактичної термінології в українській мові: Термінологічний вісник: Збірник наукових праць/ Відп.ред. В. Л. Іващенко. – К.: Інститут української мови НАНУ, 2013. – Вип. 2(1). – 223с.
7. Боярова Л. Динамічна теорія норми в сучасній термінології / Л. Боярова // Українська термінологія і сучасність: зб. наук. праць / відп. ред. Л. О. Симоненко. – К.: КНЕУ, 2007. – Вип. VII. – С. 43-47.
8. Виноградов В. Проблемы русской стилистики / В. Виноградов. – М.: Просвещение, 1981. – 456 с.

9. Вознюк Г.Л. Термінологічна лексика в системі професійного мовлення: Методичні вказівки / Г.Л. Вознюк, С.З. Булик-Верхола, М.В.Гнатюк, Н.І.Голубінка, Н.З.Дрівко, З.Й.Куньч. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2010. – 92 с.
10. Володина М. Н. Когнитивно-информационная природа термина (на материале терминологии средств массовой информации) / М. Н. Володина. – М.: Изд-во МГУ, 2000. – 128с.
11. Володина М. Н. Когнитивно-информационная природа термина и терминологическая номинация : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. філ. наук : спец. 10.02.04 "Германские языки" / Володина М. Н. – М., 1995.
12. Головин Б. Типы терминосистем и основания их различия / Б. Головин // Термин и слово : межвузовский сборник. – Горький : ГГУ, 1979.
13. Горбунова Н. В. Сучасні дослідження в галузі української лінгводидактики / Н. В. Горбунова // Педагогіка та психологія. – 2011. – Вип. 40 (3). – с. 9-17.
14. Городецкий Б. Термин как семантический феномен / Б. Городецкий // Проблемы теоретической и экспериментальной лингвистики. – М. : Лингвистика, 1977. – С. 12–16.
15. Грищенко А.П Сучасна українська літературна мова / А.П. Грищенко. – К. Вища школа, 1997. – 439с.
16. Даниленко В. П. Лексико-семантические и грамматические особенности слов-терминов / В. П. Даниленко // Исследования по русской терминологии. – М.: Наука, 1971. – 67 с.
17. Дмитриева Н. С. К вопросу о традиции и новаторстве в терминологии / Н. С. Дмитриева. – Уфа: Башк. Гос. Ун-т., 1991. – 247 с.

18. Д'яков А. Основи термінотворення : семантичні та соціолінгвістичні аспекти / А. Д'яков, Т. Кияк, З. Куделько. – К. : Видавничий дім “Academia”, 2004. – 220 с.
19. Караман С. О. Словник-довідник з української лінгводидактики / С. О. Караман, О. М. Горошкіна, О. В. Караман. – Київ: Ленвіт, 2014.
20. Караман С. О. Сучасна українська мова: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл./ С.О. Караман, О.В Караман, М.Я. Плющ [та ін.]; за ред. С.О. Карамана. – К.: Літера ЛТД, 2011. – 560 с.
21. Караулов Ю. Русский язык и языковая личность / Ю. Караулов. – М. : Едиториал УРСС, 2002. – С. 136–139.
22. Кияк Т. Аспекти впорядкування термінології / Тарас Кияк // Українська термінологія і сучасність : зб. наук. праць / Відп. ред. Л. О. Симоненко. – К. : КНЕУ, 2007. – Вип. VII. – С. 14–18.
23. Коваленко А.Я. Загальний курс науково-технічного перекладу: учбовий посібник / А.Я. Коваленко . – К.: Інкос, 2001. – 320 с.
24. Конопляник Л. Основні способи творення англійської науково-технічної термінології / Л. Конопляник // Функціональна семантика лексичних одиниць. Теорія номінації. – С. 148-152.
25. Крижко О. А. Особливості терміна як основної одиниці терміносистеми / О. А. Крижко. – 2008. – с. 62-67.
26. Лаврик М.П. Структура англійських медичних термінів / М.П. Лаврик // Вісник Львівського ун-ту. – Львів, 1975. – Серія філологічна. – Вип. 38. – С. 33-39.
27. Лебедев Д. И. Проблемы адекватности перевода лингводидактических терминов на материале русского и английского языков : автореф. дис. канд. фил. наук : спец. ВАК 10.02.20 / Лебедев Д. И. – Москва, 2005.
28. Левковская К. А. Именное словообразование в современной немецкой общественно-политической терминологии и

- примыкающей к ней лексике / К. А. Левковская – М.: Изд-во АН СССР, 1960 – 163с.
29. Лейчик В. Терминоведение : предмет, методы, структура / В. Лейчик. – М.: Русский язык, 2007. – 256 с.
 30. Лотте Д.С. Основы построения научно-технической терминологии. / Д. С. Лотте. – М.: Изд-во АН СССР, 1961. – 160 с.
 31. Львов М. Словарь-справочник по методике русского языка: Учеб. пос. для студ. пед. ин-тов / М. Львов. – М.: Просвещение, 1988. – 240с.
 32. Москаленко М.А. Нарис історії української граматичної термінології / М.А. Москаленко. – К.: Радян. Школа, 1954. – 324 с.
 33. Нелюбин Л. Л. Толковый переводоведческий словарь. Учебное пособие. / Л. Л. Нелюбин. – М.: Издательство МГТУ «Народный учитель», 2001 – 260с.
 34. Нелюбин Л. Л., Хухуни Г. Т. История и теория перевода в России: Учебник. / Л. Л. Нелюбин, Г. Т. Хухуни – М.: Изд-во МГТУ «Народный учитель», 2001 – 140с.
 35. Нелюбин Л. Л., Хухуни Г. Т. История и теория зарубежного перевода: Учебник. / Л. Л. Нелюбин, Г. Т. Хухуни – М.: Изд-во МГТУ «Народный учитель», 2001 – 143с.
 36. Никифорова В. Е. О взаимоотношении термина и контекста / В. Е. Никифорова // Актуальные проблемы лингвистики текста: Межвуз. сб. науч. трудов. – Брянск: Изд-во Брянского гос. пед. ун-та, 1996. – 105-108с.
 37. Нікітіна Ф. Семантичні та словотвірні проблеми сучасної термінології / Ф. Нікітіна. – К. : КДУ, 1978. – 32 с.
 38. Омельчук С.А. Девербативи в сучасній лінгводидактичній терміносистемі: лексико-семантичний, граматичний і стилістичний аспекти / С. Омельчук // Українська мова. – 2015. - №3. – С. 45-58.

39. Омельчук С. Дослідницький підхід до навчання мови: лінгводидактичний словник-довідник: навчальний посібник / Сергій Омельчук. – К., 2015. – 56 с.
40. Патлатюк А. Ю. Особливості формування лінгводидактичної термінології англійської та української мов на сучасному етапі / А. Ю. Патлатюк // Молодь: наука та інновації – 2017: Матеріали V Всеукраїнської науково-технічної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (Дніпро, 28-29 листопада 2017 року). – Д.: ДВНЗ НГУ, 2017. – С. 37 - 38
41. Пентилюк М.І., Бакум З.П. Практикум з методики навчання української мови в загально-освітніх закладах: модульний курс: Посібник для студентів пед. університетів та інститутів / М.І.Пентилюк, З.П.Бакум. – К.: Ленвіт, 2011. – 366 с.
42. Плющ М.Я. Граматика української мови: У 2 ч. Ч. 1. Морфеміка. Словотвір. Морфологія: Підручник / М. Я. Плющ. – К.: Вища шк., 2005. – 286 с.
43. Радченко О. Мовна норма і варіантність в українській науковій термінології: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.01 «Українська мова» / О. І. Радченко. – Х., 2000. – 20 с.
44. Реформатский А. Терминология / А. Реформатский // Введение в языковедение / [под ред. В. Виноградова]. – М. : АспектПресс, 1996. – 536 с.
45. Рожанківський Р. Зведення правил унормування української фахової мови / Р. Рожанківський // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». – 2002. – № 453 – С. 203–209.
46. Саламаха М.Я. Англійський термін сфери охорони довкілля: Структурний підхід / М.Я. Саламаха // Іноземна Філологія – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2012. – Вип. 124. – С. 74-81.

47. Семчинський С.В. Семантична інтерференція мов / С.В. Семчинський – К.: Вища школа, 1974. – 256 с.
48. Словник-довідник з української лінгводидактики: Навч. пос./ Кол. авторів за заг. ред. М. Пентилюк. – К.: Ленвіт, 2003. – 149 с.
49. Стефанова Н. О. Сучасна англomовна термінолексика сфери освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 10.02.04 "германські мови" / Стефанова Наталія Олександрівна – Одеса, 2004. – 19 с.
50. Тараненко О.О. Неологізм / О.О. Тараненко // Українська мова: Енциклопедія / Ін-т мово знав. ім. О.О. Потебні НАН України. – К.: Укр. енцикл., 2004. – С. 408-409.
51. Татаринov В. А. Теория терминоведения. / В. А. Татаринov. – М.: Московский лицей, 1996 – 311с.
52. Тузлукова В.И. Международная педагогическая терминология: Теория, практика, перспективы: дис. д. филол. Наук / В.И.Тузлукова. – 2002. – 323 с.
53. Українська мова: Енциклопедія/ Редкол.: В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. – К.: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. – 824 с.
54. Шевчук С.В., Клименко І.В. Українська мова за професійним спрямуванням: Підручник / С.В. Шевчук, І.В. Клименко. – К Алерта, 2011 – 696 с.
55. Cambridge English TKT Glossary. – Cambridge, 2015. – 59 с.
56. Huszti I. Glossary on Language Teaching and Learning / I. Huszti - BEREKSZASZ, 2013. – 117 с.
57. Етимологічний словник. / Етимологічний словник – Режим доступу до ресурсу: <https://www.etymonline.com/word/text>.
58. Козьміна Н. А. Класифікація складних термінів в галузі інформатики та обчислювальної техніки, їх структурні та

- семантичні особливості. [Електронний ресурс] / Н. А. Козьміна, Т. В. Кравченко – Режим доступу до ресурсу:
http://www.rusnauka.com/23_SND_2008/Philologia/26651.doc.htm.
59. Мікрюков О. О. Словосполучення як один із способів утворення комп'ютерних термінів [Електронний ресурс] / О. О. Мікрюков, О. П. Філоненко // Филологические науки/ 3. Теоретические и методологические проблемы исследования языка – Режим доступу до ресурсу:
http://www.rusnauka.com/10_NPE_2011/Philologia/3_82680.doc.htm.
60. Термінознавство [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:
<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B5%D1%80%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%BE%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE>.
61. Термінологія [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:
https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B5%D1%80%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F#.D0.9F.D0.B5.D1.80.D1.88.D0.B8.D0.B9_.D1.82.D0.B5.D0.BA.D1.81.D1.82_.D0.BF.D0.BE.D0.B2.27.D1.8F.D0.B7.D0.B0.D0.BD.D0.B8.D0.B9_.D0.B7_.D1.82.D0.B5.D1.80.D0.BC.D1.96.D0.BD.D0.BE.D0.BB.D0.BE.D0.B3.D1.96.D1.94.D1.8E.
62. Технічна термінологія [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:
https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B5%D1%85%D0%BD%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0_%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F.
63. Glossary of language education terms [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:
https://en.m.wikipedia.org/wiki/Glossary_of_language_education_terms.

64. 40 EFL Terms to Know Before Teaching Abroad [Электронный ресурс]. – 2013. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.gooverseas.com/blog/efl-terminology>.